

Zakir FƏXRİ • Zakir FAKHRI

ŞEİRLƏR
POEMS

ŞEİRLƏR

POEMS

Azərbaycan Tərcümə Mərkəzi
Bakı – 2018.

İngils dilinə tərcümə:

**Aynur Sabitova
Şəhla Nağıyeva
Pərvin Mürsəlova**

Translated by:

**Aynur Sabitova
Shahla Naghiyeva
Pervin Murselova**

Zakir Fəxri. *Şeirlər.*

Azərbaycan Tərcümə Mərkəzi. Bakı – 2018. 200 səh.

Zakir Fakhri. *Poems.*

Azerbaijan Translation Centre. Baku – 2018. 200 pages.

ISBN 978-9952-503-66-1

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti yanında
Tərcümə Mərkəzi
Bakı – 2018

Şeirlər
Poems

CƏNAB SÖZ

*“Söz ta əzəldən vardı. Sözü Allah, Allahu
Söz yaratdı...”*

İncil

Bu gün ədəbi məkanımızı bürüyən savadlı, səliqəli, lakin ədəbi-bədii cəhətdən qidasız, cansız və ruhsuz mətnlər bolluğunda itirilməkdə olan Həqiqi Azərbaycan Ədəbiyyatını tapmağın, üzə çıxarmağın, “həqiqi olanı” “oxşarından” seçib ayırmağın bir yolu da yaranan və yaranmaqda olan nadir ədəbi incilərin yeni formatlarda və müstəvilərdə təqdim olunmasıdır. Şeirə gəlincə, düşünürəm, hər biri ayrı-ayrılıqda sanballı ədəbi tutum daşıyıcısı olan kiçik poetik nümunələr bütöv qəzet səhifələrinə yerləşdirilən ənənəvi şeir silsilələri, yaxud “kitab bolluğu” sindromunda azdırılmış cildlərlə yox, bir-bir, tək-tək nəşr edilməlidir. Burada əsas məqsəd Bədii Fikrin, Sözüün yazıldığı dərəcədə mənimsənilməsinə imkan yaradılması, “yazılan”ın yazıldığı, baş aldığı Məqamın mənzərəsində, yarandığı həmin İlahi Tənhalıqda təqdim edilməsidir.

Yazıb-yaratdıqlarını nəşr etməklə arası olmayan, Allaha olan sevgi, ağrılar və durulmalar dolu şeirlərini təbi gəldikcə xeyir-şərdə dost-tanışına sədəqə kimi paylayan Zakir Fəxrinin poeziyası da bu gün həmin o itirilib-axtarılan Həqiqi Ədəbiyyatlardandır.

A.Məsud

MASTER WORD

"In the beginning was the Word, and the Word was with God, and the Word was God..."

Bible

Authentic Azerbaijan Literature needs to be rescued from ongoing literate, accurate however artistically inanimate, apathetic, the feeble abundance of texts. One of the ways for distinguishing "actual" from "analogous" is the emergency of presenting those unique literary treasures in a contemporary pattern and configuration. As for poetry, I assume that these meager poetic samples bearing separately some literary capacity should be published not in traditional poetry series that capture whole pages of newspapers or not in the "abundance of books" syndrome but must be published one at a time. The main purpose here is to enable the Artistic Idea to be mastered as it is written, "the written piece of art" should be presented in the image of its divine solitude, in which it first appeared. Ignoring to publish his pure poems that are full of pain, loaded with the love of God, just handouts the poems to his friends naturally, and the author of those poems is Zakir Fakhri. Zakir Fakhri's poetry appears to be one of those lost and found Authentic Literature.

A.Masud

*Mənə bir şam verin,
Füzuli şamı.
Yandırmaq istəyirəm
gecikmiş axşamı!*

*Give me a candle,
A candle of Fuzuli.
I want to lit it up
To rush the delayed night's arrival!*

POETİK DÜŞÜNCƏNİN TƏZƏLİYİ

Çoxdan bəri şeirlərini “Ulduz” və “Azərbaycan” jurnalında oxuduğum Zakir Fəxri öz üslubuna, dəst-xətinə malik olan şair kimi diqqətimi cəlb edir.

*Qürbətdə gəzdiyim hər qarış torpaq
Ayağım altında iynədi, Vətən!*

Və yaxud:

*Ömrün cırhacırında qaldım üşüyə-üşüyə,
Qaytar, ana, qaytar məni beşiyə.*

Deyən şairin səmimiyyətinə,

*Ayağı yalın uşaqtək
Ayaqları yalın baxtım!*

Və yaxud:

*Əllərim dərməyib səni,
Gözlərim dərib, çiçək!*

Deyən şairin istedadına inanmış və hörmət bəsləmişəm.

Zakir Fəxri – fikir cövhəri iç qatda olan şairdir. Onun əsas mətləbini şeirin üz səthində axtarmamalıyıq, onun şeirlərində xəlqilik, ənənə

THE FRESHNESS OF THE POETIC THINKING

I have been a longstanding admirer of Zakir Fakhri, whose unique writing style in the poems published in “Ulduz” and “Azerbaijan” journals has attracted my attention. How could I have not believed in the sincerity of a poet who expressed his feelings in these lines?

*Every inch of the land I wander in a strange land,
Is a needle beneath my foot, Homeland!*

Or take these lines:

*In the hot days of my life
I kept on shivering.
Return me, mother, return me to my cradle.*

How could I have not believed in the talent of and developed respect for the author of these lines?

*Oh, my barefooted destiny!
Reminding me of a barefooted child!*

Or:

*It wasn't my hand that picked you,
Rather my eyes have chosen you, flower!*

Zakir Fakhri's poems have much deeper meaning than they appear to have. Hence, one

şeyrin formasında deyil, deyim tərzinin ruhunda gizlənilir. Məsələn:

*Dostum, sevgisiz günlərdə
düz yol da adama yoxuş gəlir,
...Üzündəki kədər mənə tanış gəlir.
Gözlərindən daman qəm
çəkdiyim qəmlər sayaq,
Hər çəkilən isti qəmin
arxasınca yağış gəlir...*

Sərbəst vəznədə yazılmış bu şeyir formaca ənənəvi deyil, amma ruhunda ənənəni görməmək olmaz. Diqqətli baxılsa, 3–4 sətirdən bir “yoxuş gəlir”, “tanış gəlir”, “yağış gəlir” təkrirlərində bu şeyir gəraylını xatırladır.

“Dünya, qayıt dünyamıza” deyim tərzinin şairliyi və ürəyəyatımlığı ilə müasir duyğu və fikirlər çarpazlanmış olur.

*Çəkdik hər çəkilən qəmi,
Bu ömür-gün boş yerəmi?
Götür Əslini, Kərəmi,
Dünya, qayıt dünyamıza.*

Zakirin şeyirlərinin əsas cəhəti onlardakı nəğməlilikdir. Bu nəğməlilik izaha gəlmir, hiss olunur. İkinci cəhət onun şeyirlərindəki deyim tərzinin, bədii obrazların özünəməxsusluğu və yeniliyidir. Bu deyim təzi uzun illərdən bəri

should dive deeper to fully comprehend and appreciate the national character and traditions hidden in the spirit of his poems. Consider this:

*My friend, in days without love
Even a slope feels like an uphill.
...I can recognize the grief in your face.
The sadness in your eyes
Reminds me of sadness of my own
That is followed by rain...*

It is true that this example of a free verse poem is not in traditional form. However, one cannot miss national character in the spirit of these lines. More specifically, the rhyming repetitions encountered frequently in the original version reminds of a garayli, a traditional Azerbaijani form of the poem.

In the following lines, one can sense the crossing of the poetic and hearty style with the contemporary feelings and ideas:

*We survived through grief and sadness
Is this life a meaningless journey?
Take Asli and Karam with you
And get back to us, World.*

The main feature of Zakir's poems is their musicality, which is hard to explain, but easy to feel. Moreover, I have been a longstanding admirer of the uniqueness and the novelty of the characters and expression style in his poems,

ona görə mənim xoşuma gəlir ki, şeirimizdə təkrarlanıb qulaqları yağır eləyən bədii ifadə vasitələrindən tamamilə seçilir, şeirə təzə ruh, təzə nəfəs gətirir. Məlumdur ki, yeniliyin qüsurları da olur. Biz, yaşlı nəslin nümayəndələri bu qüsurları göstərməklə yanaşı, yeniliyi görməli və təqdir etməliyik.

Biz öz yazı tərzimizi ədəbi gəncliyə qəbul etdirməyə deyil, onlara özləri kimi yazmağı təbliğ etməliyik. Bir sözlə, özlərini özlərinə tanıtdırmağa çalışmalıyıq.

Bu mənada Zakir Fəxrinin “Qara Məlik haqda nəğmələr” əsərində orijinallıq və özünəməxsusluq diqqəti cəlb edir.

*O gün
havalı aşığın
havalı-havalı inlədi sazı.
O gün
kənd-kəsək
havalı-havalı dinlədi sazı.
Havalı-havalı getdi yuxuya,
Havalı yuxular gördü.
Gördü ki, havalanıb
hərə bir at belində,
Qara qorxuları salıb qorxuya.*

Misal gətirdiyimiz bu parçanı oxuyanda hər şeyi görürsən, çünki Zakirin şeirlərində obrazlar canlıdır və özünəməxsusdur. Bu, onun şeir-

which make them stand out. Of course, sometimes novelty comes with flaws. Those the poets of the older generation who have been around for a long time should encourage this novelty of younger generation, along with pointing out flaws.

We should discourage novice poets from adopting existing styles and encourage them to express themselves in their own style. In short, we should inspire them to express themselves freely.

In this regard, one can notice the originality and novelty in Zakir Fakhri's "Songs about Gara Melik":

*That day
Wild ashug's saz
Moaned wildly.
That day
all villagers listened
to saz wildly.
They went asleep wildly.
Saw dreams wildly.
They saw that
All were wild,
each on a horse
Terrifying the black fears.*

In the example above one can envisage everything clearly, since Zakir's heroes are lively and unique. It is no doubt is the best feature of his poems. It worth noting that the poet's ability to express himself clearly is highly interconnected

lərinin ən yaxşı keyfiyyətidir desək, səhv etmərik. Burada bir sirri də oxucularla bölüşmək istədim: şeirin görünmə keyfiyyəti şairin dünyanı görmə qabiliyyəti ilə düz mütənasibdir. Yəni şairin görən gözləri nə qədər iti olarsa, onun şeirləri də o qədər sevilər, görünər.

Bu əsərdə Qara Məlik şər qüvvələrə qarşı mübarizə aparan fədakar adamların simvolik obrazıdır. Şair tərənnüm üsulu ilə Qara Məliyi müxtəlif vəziyyətlərdən keçirir. Burada mətləb birbaşa deyil, dolay yollarla oxucuya çatdırılır. Sənətdə dolaylıq əsas cəhətlərdən biridir, lakin bu, həddini aşanda fikrin axarında oxucu əsas mətləbi tuta bilmir, çaşır. Mən arzu edərdim, müəllif bu barədə bir qədər düşünsün.

Zakir Fəxrinin insanı düşündürən, dərin məzmunlu və özünəməxsus deyim tərzilə yazdığı şeirlərin poeziya həvəskarları tərəfindən maraqla qarşılanacağından şübhəm yoxdur.

Bəxtiyar Vahabzadə

Xalq şairi,

Azərbaycan Dövlət mükafatları laureatı

1983

with the author's vision and conception of the world. In other words, the better the vision of the poet, the more likable his poems.

In the example above, Gara Melik is an everyday hero taking a stance against evil forces. The author puts him in difficult situations, thus subtly and indirectly conveying the hero's best features to readers. This indirect approach is widely taken in literature, however, excessive use of this method could sometimes confuse the reader. I suggest the author puts some thought into this.

I have no doubt that readers will embrace Zakir Fakhri's unique poems with deep philosophical meaning which make them contemplate.

Bakhtiyar Vahabzade

*National Poet, the recipient of the USSR and
Azerbaijan State Awards*

1983

ŞƏXSİYYƏT VƏSİQƏSİ

Yolumu sapdım, deyəsən,
Bu dünyaya azıb gəldim.
Göy üzü dərddən çatladı,
Qoşulub bir damla suya,
Mən o çatdan sızıb gəldim...

Gördüm qanadlanır quşlar
Bir səsə – Azan tərəfə.
Adamlar ardımca gəlir,
Gəlir mən azan tərəfə...

Gördüm dil açıb çöl-bayır,
Göylərdən yağış diləyir.
Bir qarı günlərin sayır,
Bir qoca ömrün ələyir.

THE IDENTIFICATION CARD

It seems that I went astray,
Getting lost on my way
I came to this world.
The sky was cracking with grief
Joining a drop of water
I leaked through the crack
And came to this world...

I saw the birds flapping
their wings were flying
Towards a voice – voice of Azan,
People following me came
Towards the place
where I got strayed...

I saw, steppe-desert are speaking
Asking rain from the heaven
An old woman
is counting the number of her days,
And an old man is sifting his life.

Dörd bir yanı duman aldı,
Quşlar avaza gəlmədi.
Qəriblikdən sərxoş düşdüm,
Ruhum namaza gəlmədi.

Yolumu sapdım, deyəsən,
Bu dünyaya azıb gəldim.
Göy üzü dərddən çatladı,
Qoşulub bir damla suya,
Mən o çatdan sızıb gəldim...

All sides were covered with the cloud,
The birds did not come to sing the songs.
I got drunk in a foreign land
My spirit did not come to salah.

It seems that I went astray,
Getting lost on my way
I came to this world.
The sky was cracking with grief
Joining a drop of water
I leaked through the crack
And came to this world...

SƏS

Bir səsə ilişib qaldım,
Yerimdəcə düşüb qaldım.
Yolayrıcı çaşib qaldım,
Bu səsin əlindən al məni, Tanrım!

Başım üstü bulud idi,
Buluddanmı doğdu bu səs?
Anam, atam umud idi,
Umuddanmı doğdu bu səs?
Bu səsin əlindən al məni, Tanrım!

Dağ gördüm, gözüm yaşardı,
Ruhumu xəyal apardı.
Qoyma məni hal apardı...
Bu səsin əlindən al məni, Tanrım!

Çəkər məni yuvasına,
Oynadar öz havasına.
Vallah, alışa bilmərəm
Dərmanına-davasına,
Bu səsin əlindən al məni, Tanrım!

Bu səs yaddaşımdan gəldi,
Qopub başdaşımdan gəldi.
Bu səs göz yaşımıdan gəldi...
Bu səsin əlindən al məni, Tanrım!

THE VOICE

I stuck to one voice and stayed there,
I fell to the ground and stayed there.
I became entangled on the road crossing
and stayed there
My God, take me away from the hands of this voice!

There was a cloud over my head,
Did this sound come from the cloud?
My mother and my father were my hope,
Did this sound come from the hope?
My God, take me away from the hands of this voice!

I saw a mountain and moved to tears,
My spirit was taken away by illusion.
Do not let the harpy take me away...
My God, take me away from the hands of this voice!

This voice took me to its own nest,
Have me to dance under its music,
I swear that I cannot get used
to its remedies and drugs
My God, take me away from the hands of this voice!

This voice came from my memory,
Break off and came from my headstone,
This voice came from my tears...
My God, take me away from the hands of this voice!

Bu səs yaman tutdu məni,
Dərya olub uddu məni.
Kim sevdi, unatdı məni...
Bu səsin əlindən al məni, Tanrım.

Dağa-daşa saldı məni,
Yüz savaşa saldı məni.
Üz tutdum üzə bahara –
Üzə qışa saldı məni.
Bu səsin əlindən al məni, Tanrım!

Yetər bu gördüklərimin
Gözlərimi böyütdüyü...
Ürəyim dəyirman olub,
Dərddi, qəmdə üyütdüyü –
Bu səsin əlindən al məni, Tanrım!

This voice excited me,
Became a sea and swallowed me.
Who loved and forgot me...
My God, take me away from the hands of this voice!

This voice took me to the mountains and desert,
To the hundreds of battles.
I wanted to go towards the spring –
It took me towards the winter.
My God, take me away from the hands of this voice!

Put an end to it, what I have seen
Made me goggle-eyed...
My heart became a mill,
Milled grief and sorrow –
My God, take me away from the hands of this voice!

XOŞ GƏLDİN, DƏRDİM, XOŞ GƏLDİN!

Göylərin yeddi qatından,
Qəriblərin ovqatından.
Qəmlərimin çatından
Keçib, sinəmə tuş gəldin,
Xoş gəldin, dərdim, xoş gəldin!

Yelkən oldun, üzdü gədim,
Çiçəklədi qüssəm, qədim.
Tumurcuqladı qələmim.
Qaşsız baxtıma qaş gəldin,
Xoş gəldin, dərdim, xoş gəldin!

Sənsiz dünyam həzin düşdü,
Hər günümə hüzn düşdü.
Döndün, odun, közün düşdü.
Boş ruhuma savaş gəldin,
Xoş gəldin, dərdim, xoş gəldin!

WELCOME, MY GRIEF, WELCOME!

From the seven layers of the heavens,
From the mood of the strangers
From the cracks of my sadness
Passing you came to my chest
Welcome, my grief, welcome!

You became a sail, my ship sailed,
My sorrow, my sadness bloomed.
My pen budded.
You became a gemstone for my poor fate,
Welcome, my grief, welcome!

My world was sad without you,
My everyday was mourning without you.
You returned, your fire, embers fell.
You came as a battle to my empty spirit
Welcome, my grief, welcome!

Üz tutdum Söz dərğahına,
Od üçün köz dərğahına...
Nədənsə öz dərğahına
Qayıdıb əliboş gəldin,
Xoş gəldin, dərđim, xoş gəldin!

Gözündən yüz bulaq oydu,ım,
İçdikcə demədim doydum...
Mizan-tərəziyə qoydu.ım.
Sevgimlə baş-başa gəldin,
Xoş gəldin, dərđim, xoş gəldin!

I went to the kingdom of Word,
I went to the kingdom of embers for the fire...
for some reason to your own kingdom
You returned with empty hands,
Welcome, my grief, welcome!

I dug a hundreds springs from your eyes,
I drank water, but did not say that I quenched my
thirst.
I put you on the scales of justice.
You weighted equal to my beloved one,
Welcome, my grief, welcome!

TUT ƏLİMDƏN, YOLLAR, MƏNİM!

Məni yolundan elədi...
Dağlar da durdu qəsdimə.
Qəlbimdən bir zərrə dərdi,
Götürüb atdım üstünə.
Əridi dağlar, əridi...
Köz-köz üstümə yeridi...

Hər şey adamı aldadır,
Acı zəhər də bal dadır...
Tut əlimdən, yollar, mənim,
Bir gör ruhum nə haldadır...

Düşüb gümanda azıram,
Batıb dumanda azıram...
Bir kor zamanda azıram,
Tut əlimdən, yollar, mənim!

MY HANDS, WAYS!

They made me be out of my way...
Mountains was against to me, too.
They torn out a particle of my heart
I took and throw it on them
Mountains were melted and melted...
Walked nervously to me...

Everything is like an illusion
Even if bitter poison tastes as sweet as
honey...
Hold my hands, ways,
See what happened to my soul...

I fall and be lost in suspicion
I stick and be lost in fog...
I go astray in the evil time,
Hold my hands, ways!

Tamah çəkir öz yoluna,
Günah çəkir öz yoluna.
Gəl bu dərdin döz yoluna...
Tut əlimdən, yollar, mənim,
Apar məni Söz yoluna!

Tut əlimdən, yollar, mənim!
Qıyma şaxta, sazaqlara...
Qəribləri yığ başına,
Apar, apar uzaqlara...
Apar bizi dağ başına,
Tut əlimdən, yollar, mənim!

Temptation attracts to its own way,
Sin attracts to its own way.
Lets endure this for your way...
Hold my hands, ways
Take me to the Poetry way!

Hold my hands, ways!
Don't give away freeze, frost...
Gather the strangers
Take, take them far away...
Take us to the top of the mountains
Hold my hands, ways!

O AĞLAYAN KİMDİ ELƏ?

O ağlayan kimdi elə?
Ağlaya-ağlaya gülür...
Sinəsini qan aparır,
Yarasının düyməsini
Bağlaya-bağlaya gülür...

Ocağı kül, közü gülən...
İçi yanıb, üzü gülən,
Göz yaşında gözü gülən
O ağlayan kimdi elə?

Sığınıb qərrib dağlara,
Batıb qalıb uzaqlara.
Qısılib ötən çağlara
O ağlayan kimdi elə?

Baxıb şəkli düşən daşa,
Göydə süzən tənha quşa...
Uşaqlığıyla baş-başa
O ağlayan kimdi elə?

Dayanıb yolayrıcında,
Gözünün yaşı ovcunda.
Son Söz dilinin ucunda
O ağlayan kimdi elə?

WHO IS THAT CRYING ONE?

Who is that crying one
Laughing by crying
Whose chest is bleeding
The button of wound
Laughing by tying...

The one who's bonfire is ash and cinder laughing...
Who laughs despite burning inside.
Whose eye laughing in tears,
Who is that crying one?

The one who took shelter in thick mountains,
The one remained stuck in distance
The one stood close in former time
Who is that crying one?

The one who look at stone falling picture,
The one who look at a lonely bird flying in the sky...
The one who is tete a tete with his childhood
Who is that crying one?

The one who stood in the road separately
Whose tears in the palm,
Whose last word is in tip of tongue
Who is that crying one?

QARA MƏLİK HAQQINDA NƏĞMƏLƏR

I

Qürbətin isti ocağından
od alıb qızmaz canı.
Övlada isti gələr
Vətən torpağındakı
qara daşların soyuq qucağı.
Salam, ata ocağı!
Bu qara başdaşı
ağlanıb unudulmuş,
unudulub ağlanmamış
iki damla göz yaşı...
Bir zaman axıdılan
isti göz yaşlarından
bu qəbir oyuq-oyuq;
torpağı od içində
başdaşı soyuq...
Dillən, ata ocağı!
Qara daşlarına
qara günçün çəkilmiş rəsmlər
bir el aşığının sazında
əriyib dil açır
daşa dönmüş simlər.
Bu yolların dumanı çəkilmədi,
Bu göy üzünün dan yeri sökülmədi.
Bu çayların körpüsü salınmadı,
Qaldıq boylana-boylana.

SONGS ABOUT GARA MELIK

I

Catching fire from the strange land
The sons of this land will never warm up
But for them is warm
The cold breast of black stones.
Hi, the land of my father,
This black gravestone
Being cried over and forgotten
And being forgotten
Without shedding
two drops of tears.
This grave is full of hollows
Of the tears shed before.
Its ground is on fire,
But the gravestone is cold...

Speak, you land of my father!
The paintings painted for rainy days
On your black stone
will speak and sing song
on the saz of Ashug.
And the strings have hardened like a stone.
The mist of these roads did not go away,
The dawn of the sky has not cracked yet,
The bridge of these rivers was not built
And we still look around.

* * *

Bu ocağın dövrəsi sulanardı,
közünə göz qalanardı,
süfrəsi salınardı.
İgidlər pərvanə kimi
başına dolanardı.
Dövrəsi işığıydı,
başına cəm olanlar
hamısı aşığıydı.
Kamına kam çatmazdı,
Tamına tam çatmazdı
bu ocağın.
Bu ocağın közündən
qanına göz düşdü Məlikin.
İşığından
üzünə, alnına iz düşdü Məlikin.
Biri vardı, biri yoxdu...
Birin dərdi-səri çoxdu,
birininki heç yoxdu.
Bizim bu balaca düny
tapdalanmış kilim kimi
kirli idi.
Bu kilimin üstü ilə
var-gəl edən Qara Məlik
yamanca fikirli idi.
Dünyanın üst-başı
çəpər-çəpər yamaq idi...
Bircə fikri vardı Məlikin,
o da bu kirli kilimi
suya çəkib yumaq idi.

* * *

Around of this fire used to be watered,
An amber was put on amber.
And the table was set,
And the valiants used to go around it like a moth.
By the light was surrounded
And the ones around it
All were Ashugs.
No dreams were like to dream of this fire,
No taste were like to taste of this fire.

An amber dropped into the blood of Melik
From the amber of this fire.
A trace dropped on Melik's face and forehead
From its light.
Once upon a time...
Someone had much grief,
Someone had none.
Our small world was dirty
like a downtrodden kilim.
And Gara Melik pacing on it
Was so thoughtful.
The clothing of the world
was patched all over
All Melik thought
Was rinsing this dirty kilim.

II

A yandı, yandı, yandı...
Ürək də coşdu yandı,
kədəri daşdı yandı.
Xəyyamın mey camı yandı.
Füzulinin kədər şamı yandı...
Bir aşığın sazı, ilhamı yandı!
...Yandı, yandı...
Gəlib gözüm önündə
Dəli Məlik dayandı.
Düşdü, yadıma düşdü,
Xatirəmdən bu gecə
Qara Məlik ötüşdü.

III

Günlərin bir günündə
bir də baxıb gördülər
sönmüş ocaq yerində
batıb gözlərindən göyə,
dabanından külə Məlik.
Gözlərindən dardılar,
dabanından dardılar,
Yerindən qopmadı Məlik.
Qopmadı ki, qopmadı.
Qaldı elə beləcə –
gözləri göyə batılı
dabanı külə batılı.
Yorulub əldən düşdülər,
Zülmət çökdü hər tərəfə.
Məlikli qəm-qüssəni

II

The Moon blazed and blazed,
The heart buzzed with excitement
and set ablaze.
Its sorrow overflowed and consoled.
Khayyam's bowl of wine burnt
And Fizuli's sorrow candle switched on,
Ashug's saz and inspiration got fire!

...It burst into flame over and over...
And before my eyes
Stood crazy Melik.
I remembered him
And in my memory this night
Gara Melik passed over.

III

One day they saw
In the place of an extinguished fire
Melik was drowned in the ashes
From heel to head.
They pulled him up from eyes,
And from the heel
He didn't come off,
And won't come off.
Stayed unmoved.
His eyes stared at the sky,
And heels drowned into the ash.
They got exhausted,
Pitch darkness embraced all,
They drew the sorrow of Melik

özləriylə sürüyüb
hərə çəkdi bir tərəfə.
Xatirə-xatirə daşındı Məlik,
Kədər-kədər oxşandı Məlik,
Acı-acı yaşandı Məlik.
Bir də göz açıb gördülər
Məlikdən bir əsər yox.
Biri dedi: “Qoşulub ay işığına”.
Biri dedi: “Ərşə çəkilib”.
Biri dedi: “Füsrət düşüb əlinə”,
harasa əkilib.
Amma biri də dedi:
“Qoşulub itmiş cığıra”.
Dörd tərəfə boylanıb
Məliki qaldılar çağıra-çağıra.
Amma ki
Məlikdən səs çıxmadı.

Bulud ötdü, yağış gəldi, qayıtmadı.
Payız keçdi, qış gəldi, qayıtmadı.
Güllü-çiçəkli bahar da gəldi,
Qayıtmadı Qara Məlik.
Ocağına yar da gəldi,
Qayıtmadı Qara Məlik.
El-obanın dağlarından,
düzlərindən keçib getdi.
Qəriblərin gözlərindən keçib getdi.
Gəlib soyuq kədərindən keçib getdi.
Baş alıb bu gen dünyadan
hara getdi, hara Məlik?

Here and there
Each to their sides.
Melik was carried like memory,
Melik was caressed like sorrow.
Melik was lived bitterly.
When they opened their eyes
saw no sign of Melik.
One said: He has joined the moon light.
One said: He has disappeared.
Another said: Having a chance he might run away.
But one said:
He has gone through the lost path.
Looking around
They kept calling Melik.
But no answer came from Melik.

The clouds disappeared,
It rained,
He did not return.
The autumn passed, the winter came
He did not return.
The spring with flowers also came,
Gara Melik did not return.
His beloved came to his hearth
Gara Melik did not return.
He went away
Passing through
The native mountains and valleys
He went away passing through
The eyes of strangers
He went away passing through

IV

Üzü, gözü
qəmlərinə bulaşa-bulaşa,
ayaqları
kədərinə dolaşa-dolaşa
axşamayaxın
yorğun-argın
dönərdi komasına.
Görərdi iki zərif əl uzanıb
qayıdan yolları üstə.
Qəmindən qopub yıxılardı,
Düşərdi bir sevgili gözəlin
incə qolları üstə.
Bir sevgili baxışların
odu altından keçərdi,
odundan içərdi.
Əriyərdi kədəri istisində.
Qüssə-qəmlərini
kürüyərdi canından
o sevgili baxışlar.
Təzədən doğulardı Məlik.
Axşam azanında
əlini qulağına aparıb
quş səsiylə oxuyardı:
“Qara Məlik, həyat bir şirin yuxu,
Bəşər tarixini yenidən oxu.
Demə, məhəbbətmiş dünyanın oxu,
Başına hərlənir cahan, görmüşəm”.

My cold sorrow,
Leaving this wide world
Where did he go, where is Melik?

IV

His face and eyes getting gloomy
With his sorrow,
His foot stumbling of his grief
He used to come back to his cabin
Exhausted at twilight.
He would see the two hands stretching on his ways.
He would fall down tearing off his sorrow
On the slim arms of a beautiful lady.

He would pass under the fire
Of an ogle.
Also would drink the fire of it.
And his sorrow would melt under its heat.

Those admiring looks would shovel
All sorrow and grief from his body.
Melik would come to this world again.

At evening azan
Putting his hands on his ears
He would sing with bird voice:
“Gara Melik, life is a sweet dream,
Read the history of Mankind again,
Love is axis of the world,
I saw the Earth rounding around it”.

V

Qara Məliki gördüm.
Gördüm göydən düşüb,
Gördüm heydən düşüb,
Gözləri sönmüş ocaq...
Günün günortaçağı
gördüm əlində çıraq.
Yoluna işıq tutub bir əli,
Bir əlində əsa
ehmal-ehmal addımlayır irəli.
Düşüb elə kökə Məlik,
Bapbalaca qalıbdı
çinar boyda yekə Məlik.

Bu nə gündü, Qara Məlik?
Bu nə haldı, bu nə kökdü?
Gözlərinin işığına
necə oldu zülmət çökdü?
Nə saldı səni bu hala?
Kim saldı səni bu kökə?
Kim arxanca qarğış tökdü?
Yazıq görcək ağlayardın
uzununa, eninə.
Bu halına, bu gününə
yazıqlar da güldü sənin.
Görüb inanmadıqların
öz başına gəldi sənin.
Ara-sıra verdiyini
dostlar da vurdu üzünə.
Baxıb göydən bu gününə
Allah da döydü dizinə.

V

I saw Gara Melik.
I saw him fall down from the sky.
I saw him exhausted,
His eyes extinguished fire...
I saw lamp in his hands
Right at noon.
One hand holding light for his way,
Handstick in another hand,
He watches his step forward.
Melik has changed a lot,
Melik, who was as tall as chenar
has become so small.

What's wrong, Gara Melik?
What miserable case are you in?
How it happened that
Darkness came
Into the light of your eyes?
What made you so miserable?
Who cursed you behind?
You would cry seeing a poor man,
But the poor laughed at your crappy.
What you saw and did not believe
Happened to you,
The friends – whom
You once supported
Also reproached you.
Seeing you up and down
God was awfully sorry for you.

* * *

Yadımdadır,
Qara Məlikin səsi
götürmüşdü kəndi başına:
– Ay haray, ay haray,
kəndə bir binəva gəlib,
döşündə gümüş telli saz!
Başı havalı aşığın
özü kimi
döşündəki sazın da
başına hava gəlib!
Havalı-havalı çalır sazını,
Havalı-havalı dillənir sazı.
Havalı-havalı dillənir yazıq.
Havalı aşığın,
havalı sazın
havalı kədəri
işləyib qulaqlarının karına
kar Məhəmmədin.
Karlıqdan ayılıb,
kar qulaqları
şəklənib hay-haraya!
Bizim kəndlə qonşu kənd
verib əl-ələ
yallı gedir.
Dəli aşığın məclisinə
kənd qızları
xalsız gəlib,
xallı gedir...
– Ay haray,

* * *

I remember well
Voice of Gara Melik
Prevailed among the village:
– Oh, God, help me, oh, God, help me,
An ignorant man with silver stringed saz on breast
has come to the village
The saz on the wild ashug's breast
Has also become wild like him!

He plays his saz wildly,
His saz speaks wildly.
The wild sorrow
of the poor wild ashug's
Wild saz speaks wildly
And it delves into the deafness
of the deaf ears of deaf Mahammad.
His deaf ears escaping from deafness
Listen attentively to the cry!
People of our village holding
Hand in hand
With our neighbor village
Dance – Turkish folk dance.

The village girls come
To Deli ashug's ceremony
with mole on their faces
And leave without moles...
– Oh, God, help me, the sick people
Left their beds
And come here moodless

xəstələr qalxıb yorğan-döşəkdən.
Halsız gələn hallı gedir.
Ulduzlar da yallı gedir.
Gül qızlar da yallı gedir.
Dul kişilər qeyrətə gəlib.
Şəklənib torpağın qulağı,
Daş-qaya heyrətə gəlib!
Çırtma vurub
oynadı doyunca Məlik,
çəpərlər boyunca Məlik.
O gün
havalı aşığın
havalı- havalı inlədi sazı.
O gün
kənd-kəsək
havalı-havalı dinlədi sazı,
havalı-havalı getdi yuxuya,
havalı yuxular gördü.
Gördü ki, havalanıb
hərə bir at belində,
qara qorxuları salıb qorxuya,
çapır, çapır irəli
şərqi oxuya-oxuya!

VII

Üzü-gözü
qəmlərinə bulaşa-bulaşa,
Ayaqları
kədərinə dolaşa-dolaşa
axşamayaxın

And left happy.
The stars dance Turkish folk dance
And the beauties join them.
The widow men pull themselves up,
The ground pricks up its ears
And the rocks got surprised!

Giving a fillip Melik danced a lot
along hurdles.
That day wild ashug's saz moaned wildly.
That day all village listened to saz wildly.
They went asleep wildly.
Saw dreams wildly.
They saw that
All were wild, each on a horse
Terrifying the black fears
They rode forward
Singing song.

VII

His face and eyes getting gloomy
With his sorrow,
His foot stumbling of his grief
He used to come back to his cabin
Exhausted at twilight.
He would see the two hands stretching on his ways.
He would fall down tearing off his sorrow
On the slim arms of a beautiful lady.

yorğun-argın
dönərdi komasına.
Görərdi iki zərif əl uzanıb
qayıdan yolları üstə.
Qəmindən qopub yıxılardı,
Düşərdi bir sevgili gözəlin
incə qolları üstə.
Bir sevgili baxışların
odu altından keçərdi,
odundan içərdi.
Əriyərdi kədəri istisində.
Qüssə-qəmlərini
kürüyərdi canından
o sevgili baxışlar.
Təzədən doğulardı Məlik.
Axşam azanında
əlini qulağına aparıb
quş səsiylə oxuyardı:
“Qara Məlik, həyat bir şirin yuxu,
Bəşər tarixini yenidən oxu.
Demə, məhəbbətmiş dünyanın oxu,
Başına hərlənir cahan, görmüşəm”.

VIII

Qonşumuz Qara Məlik
Düşdü yağışa bir gün.
Yağışdan çıxma bilmədi.
O ki var
islandı yağışda
İslandı, gəl görəsən.

He would pass under the fire
Of an ogle.
Also would drink the fire of it.
And his sorrow would melt under its heat.
Those admiring looks would shovel
All sorrow and grief from his body.
Melik would come to this world again.
At evening azan
Putting his hands on his ears
He would sing with bird voice:
“Gara Melik, life is a sweet dream,
Read the history of Mankind again,
Love is axis of the world,
I saw the Earth rounding around it”.

VIII

Once our neighbor Gara Melik
was exposed to rain,
Could not escape
And got soaked to the skin.
So soaked that
His cast off did not dry that day
Gara Melik was not happy that day,
Was not happy.
He addressed the rain
In vain
The rain did not hear him.
He bored to death
And took a stone and threw at rain
And emptied all his anger to the rain.
He blamed the rain

Əyninin nimdaş paltarı
qurumadı ki, qurumadı o gün.
Qara Məlik
taleyindən yarımada ki,
yarımada o gün.
Qara Məlik
Üzünü ha tutdu yağışa,
Yağış onu eşitmədi ki, eşitmədi.
Gəldi axır zara Məlik,
götürdü daş atdı yağışa,
hirsini-hikkəsini
sinə-sinə boşaltdı yağışa.
Bütün günahları yağışda gördü.
Qara Məlikin halını
yağış da duydu,
yağış da gördü.

IX

Qonşumuz Qara Məlik
düşdü qarğışa bir gün.
Qarğışdan çıxma bilmədi.
Başı daşa dəydi o gün,
Qara Məlik o ki var
qara bəxtini söydü o gün.
Göyə səfər etdi azı yüz kərə,
Azı yüz kərə
Allahın qapısını döydü o gün.
Allah da öz qapısını
açmadı Məliyin üzünə,
yazıq dərini desin.

for everything.
The rain also felt,
The rain also guessed
How Gara Melik was depressed.

IX

Once our neighbor Gara Melik
Was cursed.
He could not escape.
He came against
A brick wall that day.
Gara Melik blackguarded
His bad luck
Made a trip
To the sky hundred times,
At least hundred times.
He knocked at God's door,
And God didn't open
The door to Melik
For the poor
To tell his sorrow
He walked around
Faltering that day.
He walked around
Fighting against his luck that day.
Fed up of everything,
Threw away the stone of his hope
Lay down and slept.
His luck horny in his palms,
His luck blister in his palms,
He put his head in his palms forever....

Ayaqları bir-birinə
dolaşa-dolaşa gəzdi o gün.
Taleyi ilə
dalaşa-dalaşa gəzdi o gün.
Bezdi axırda hər şeydən.
Hər şeydən doyub
ümidinin daşını atdı.
Başını qoyub yatdı
bəxti qabar-qabar ovcuna,
bəxti suluq-suluq ovcuna.
Başını qoydu
biryolluq ovcuna...

X

Üzü-gözü
qəmlərinə bulaşa-bulaşa,
Ayaqları
kədərinə dolaşa-dolaşa
axşamayaxın
yorğun-arğın
dönərdi komasına.
Görərdi iki zərif əl uzanıb
qayıdan yolları üstə.
Qəmindən qopub yıxılardı,
Düşərdi bir sevgili gözəlin
incə qolları üstə.
Bir sevgili baxışların
odu altından keçərdi,
odundan içərdi.

X

His face and eyes getting gloomy
With his sorrow,
His foot stumbling of his grief
He used to come back to his cabin
Exhausted at twilight.
He would see the two hands stretching on his ways.
He would fall down tearing off his sorrow
On the slim arms of a beautiful lady.

He would pass under the fire
Of an ogle.
Also would drink the fire of it.
And his sorrow would melt under its heat.
Those admiring looks would shovel
All sorrow and grief from is body.
Melik would come to this world again.
At evening azan
Putting his hands on his ears
He would sing with bird voice:
Gara Melik, life is a sweet dream,
Read the history of Mankind again,
Love is axis of the world,
I saw the earth rounding around it.

Əriyərdi kədəri istisində.
Qüssə-qəmlərini
kürüyərdi canından
o sevgili baxışlar.
Təzədən doğulardı Məlik.
Axşam azanında
əlını qulağına aparıb
quş səsiylə oxuyardı:
“Qara Məlik, həyat bir şirin yuxu,
Bəşər tarixini yenidən oxu.
Demə, məhəbbətmiş dünyanın oxu,
Başına hərlənir cahan, görmüşəm”.

XI

Qonşumuz Qara Məlik
düşdü yoxuşa bir gün,
Yoxuşu çıxma bilmədi.
Yoxuşa düşməmişdi heç,
Bəxt yolları
enişə olmuşdu həmişə.
Bəxtinə yoxuş düşdü o gün.
Üzü yoxuşa
naxoş düşdü o gün
Üzüqoylu Qara Məlik.
Özü kimi
bəxti də düşdü üzüqoylu.
Ha cəhd etdi qalxsın ayağa,
cəhd də düşdü üzüqoylu.
Əl tutub
qaldıranı da olmadı.
Qara Məlik

XI

One day our neighbor Gara Melik
Happened to be on way up,
He could not go up on uphill.
His luck roads
Never crossed the uphill,
Were always on downhills.
That day his luck met uphill.
His face against the uphill
The prone Gara Melik
became ill.
Like himself
His luck lay prone.
He made effort to stand up,
The effort lay prone too.
Noone lent a hand.

Gara Melik looked prone at the stars,
Each was the Sun
That day
The stars winced too
Looking at Gara Melik...

XII

Our neighbor Gara Melik
Became lucky one day.
His luck smiled at him
All sorrow and grief in his heart
Burnt and became ash.
All the stones under his foot
Became soft like tulle.

üzüqoylu baxdı ulduzlara,
hərəsi bir xurşuddu...
O gün Məliyə baxıb
ulduzlar da
üz-gözünü turşutdu...

XII

Qonşumuz Qara Məlik
düşdü naxışa bir gün.
Açıldı bəxti gül-gül,
Ürəyinin qüssə-qəmi
yanıb oldu kül.
Daş-kəsək də
ayaqları altında
dönüb oldu ipək tül.
Qara Məlik
kef çəkir o gündən.
Kef çəkir, gəl görəsən.
Yağışa da düşdü, fərqinə varmır.
Qarğışa da düşdü, fərqinə varmır.
Yoxuşa da düşdü, fərqinə varmır.
Amma yazıq Qara Məlik
kef çəkə-çəkə
dərd çəkir o gündən.
Dərd çəkir, gəl görəsən.
Yorulub düşüb heydən,
əlini üzüb göydən.
Torpağa bağlayıb
Qara Məlik
ümidini birdəfəlik!

1982

Gara Melik over lived from that day
And had fun through his life.
He didn't care
If it rained,
He didn't care
When he was cursed,
He didn't care
If he was on an uphill.
But the poor Gara Melik
Overliving
Grieves from that day.
Grieves so much that
Has got driveled hard
Losing his hope for the sky
He has his hope
for the Ground forever.

1982

SALAM, ZAKİR FƏXRİ, SALAM!

Başdan aşdı dərd-sərin,
Qalmaqda cana tərər.
Yox idi xəbər-ətər,
Səsin də gəlmirdi, balam,
Salam, Zakir Fəxri, salam!

Çəkdiklərin gəlməz saya,
Dönmüsən quru taxtaya.
Düşsən soyuğa, şaxtaya,
Bürünməyə isti şalam,
Salam, Zakir Fəxri, salam!

Qəbrin isti, yuvan soyuq,
Ürək qəmdən oyuq-oyuq.
Yaranmışdan elə buyuq...
Olub-keçənlərdən halam,
Salam, Zakir Fəxri, salam!

Yaxalarda qırmızı bant,
Yıxdı bizi o vəd... bu and...
Ha desinlər "işin avand",
Söz gül açmaz dildə, lalam,
Salam, Zakir Fəxri, salam!

HELLO, ZAKIR FAKHRI, HELLO!

You are full of grief and sorrow
You are fully exhausted
We did not have any news about you,
We did not hear anything from you
Hello, Zakir Fakhri, hello!

The sufferings you underwent are countless
You are as skinny as weightless.
If cold, and frost bit you
I will be a hot shawl to wrap you,
Hello, Zakir Fakhri, hello!

Your grave is warm, your home is cold.
Your heart is broken .
That is your destiny ...
I am aware of that what happened to you,
Hello, Zakir Fakhri, hello!

The red ribbon on the chest,
That promise, that oath destroyed us...
Even if everyone says me have a good luck
I am dumb whose words will not blossom in the tongue
Hello, Zakir Fakhri, hello!

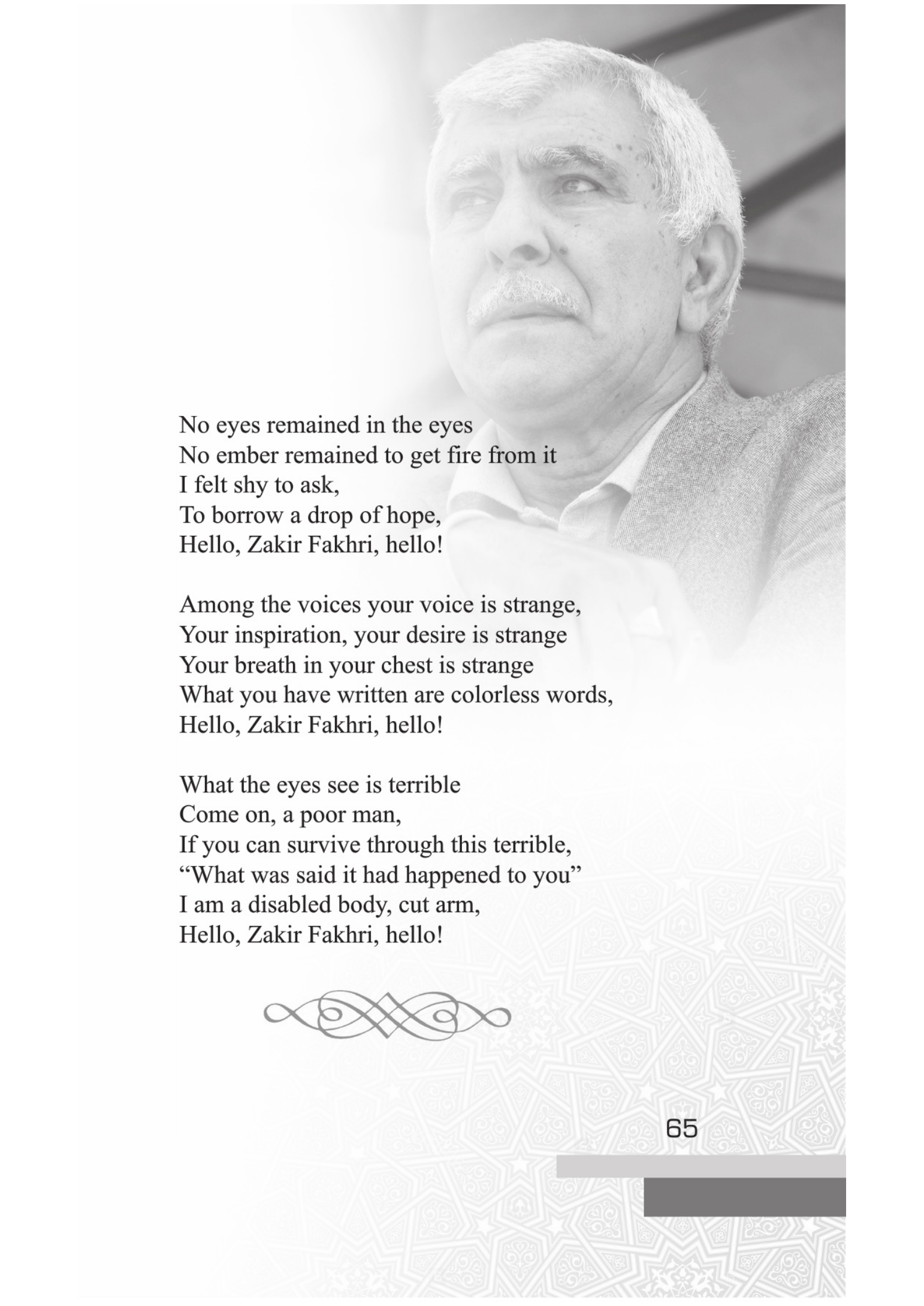
Gözlərdə bir göz qalmadı,
Od almağa köz qalmadı.
Üz tutmağa üz qalmadı,
Bir damla umud borc alam,
Salam, Zakir Fəxri, salam!

Səslər içrə səsin qərib,
İlhamın, həvəsin qərib,
Sinəndə nəfəsin qərib,
Yazdıqların duzsuz kəlam,
Salam, Zakir Fəxri, salam!

Göz görənlər bir tamaşa,
Gəl, ay yetim, di gəl yaşa,
“Deyilənlər gəldi başa”.
Şikəst bədən, kəsik qolam,
Salam, Zakir Fəxri, salam!

No eyes remained in the eyes
No ember remained to get fire from it
I felt shy to ask,
To borrow a drop of hope,
Hello, Zakir Fakhri, hello!

Among the voices your voice is strange,
Your inspiration, your desire is strange
Your breath in your chest is strange
What you have written are colorless words,
Hello, Zakir Fakhri, hello!

What the eyes see is terrible
Come on, a poor man,
If you can survive through this terrible,
“What was said it had happened to you”
I am a disabled body, cut arm,
Hello, Zakir Fakhri, hello!

* * *

Yetənə daş atma, qardaş,
Daşın varsa, at mənə...
Özgələrə satma, qardaş,
Dərdin varsa, sat mənə...

* * *

Don't throw a stone at a stranger, brother
Throw that stone at me...
Don't share your grief with a stranger, brother,
Share your grief with me...

XATİRƏ ÇİÇƏYİ

Ay çiçək, zərif çiçək,
Ay çiçək, qərib çiçək.
Əllərim dərməyib səni,
Gözlərim dərib, çiçək.

FLOWER OF MEMORY

You flower, tender flower,
You flower, strange flower.
It wasn't my hand that picked you,
Rather my eyes have chosen you, flower.

DÜNYAYLA ÜZ-ÜZƏ

Üzünə, gözünə saçı dağılmış,
Taxtı viran olmuş, tacı dağılmış
Qonurgöz, qaraqaş bir qara oğlan
Dolaşar dünyanı, gəzər biçərə,
Axtarar, dərdlərə tapammaz çarə.

Cüyürün qaçarı, quşun uçarı...
Qaraqaş, qonurgöz o qara oğlan
Əlindən, dilindən salıb itirər
Bir eşqin sirtinə düşən açarı.

Getdiyi yollar da dalınca qaçar,
Gəldiyi yollara könlünü açar.
Torpağında gəzər, göyündə uçar
Qaraqaş, qonurgöz o qara oğlan.

Qonur gözlərində qara yaş gəzər,
Qara ciyərində qara daş gəzər.
Bu varlı dünyada cibi boş gəzər
Qaraqaş, qonurgöz o qara oğlan.

FACE TO FACE WITH THIS WORLD

Hair fell around his face and eyes,
He lost his throne and his crown
Dark skin with black eyebrows and hazel eyes
He wandering and roaming the world
And seek healing for his grief
That he can't find.

As a running roe deer, flying bird
This guy with black eyebrows and hazel eyes
Would drop and lose the key
Of the mystery of one love.

The roads he travelled would run behind him,
And he would open his heart
to the roads he came before.
He would ramble across the land, fly in its sky
This guy with black eyebrows and hazel eyes.

He would have black tears in his hazel eyes,
And black stone in his liver.
He would wander in this rich world
poor and with empty pocket
This guy with black eyebrows and hazel eyes.

Gözəl sevdalardan sönük adamlar,
Dost üzündən üzü dönük adamlar
Qarğıyar o ki var, hey danar onu.
Gəzdiyi torpağa, uçduğı göyə,
Getdiyi yollara qısqanar onu.

Beləcə, beləcə yaşar dünyada,
Gözündən, sözündən, özündən daşar.
Külündən püskürüb, közündən daşar,
Dünyayla üz-üzə bir oğlan yaşar...

The ones extinguished from fiery love,
The ones turn their faces away from beloved
Curse him as much as and deny him
Feel jealous of the lands he wanders,
The sky he flies,
And the roads he travels.

Just this way he would live in this world
He would overflow in his eyes, words and inside.
He would erupt of his ashes and overflow of his
amber,
A guy would live face to face with the world.

SƏNSİZ

Təki sən xoşbəxt ol, sən xoşbəxt yaşa,
Bir daha demərəm “ölərəm sənsiz”,
Ömrümü birtəhər vuraram başa,
Yaşayıb keçinə bilərəm sənsiz.

Ataram qəlbimdən qüssə, qəmi də,
Yaşaram vəslinə yetmiş kimi də.
Bir içim suyu da, son tikəmi də
Səninlə şərikli bölərəm sənsiz.

Söylərəm dost, tanış-bilişlərinə,
Qurbanam bu yerə gəlişlərinə.
Həyatda uğurlu gülüşlərinə
Ürəkdən şərikli gülərəm sənsiz.

Çalınar kədərim sarı sim kimi,
Gəl çilən ruhuma təbəssüm kimi.
Məzara baş çəkən bir yetim kimi
İlk görüş yerinə gələrəm sənsiz.

Zakir Fəxri, hicran boş yuvam olub,
Yaşaram gah gündüz, gah axşam olub,
Pərvanə soraqlı dilsiz şam olub,
İçimdə ney kimi mələrəm sənsiz.

WITHOUT YOU

Just you be and live happy
I will not say I will die without you.
I will finish my life somehow
And can manage without you.

I will through away the gloom
Live like meeting you
Share you like drop of water or bread
Just without you.

I will greet all your friends
For their happy coming
For their happy smile
I will laugh heartily
But again without you.

My grief sounds like a yellow sting,
And rain like smile to my soul.
I will come to our first dating place
Like an orphan visiting your grave.

Zakir Faxri the sorrow became my bare cell
Would survive just like night and daylight
Being just as meek candle longing for the butterfly
Would bleat just as pipe without you.

* * *

Havalar isti keçdiyindən son bir neçə gününü sahildəki şam ağacının kölgəsində oturmaqda oturub, tək-tənha saatlarla mavi sulara tamaşa etməklə keçirərdi. Elə orada, oturduğu yerdə xatirələrin qoynunda mürgüləyər, gözünün acısını alardı. Gecədən adlanmış otağa dönər, çarpayıda uzanıb yaşadığı ömrü təftiş etməklə məşğul olar, gecəni başa vurardı. Və bu tənha gecələri onu ən çox düşündürən də insana verilmiş ömrün yetərinə olub-olmaması idi...

* * *

As the weather was hot he would be sitting lonely in the shade of a pine tree on the beach and watching blue water for hours during the last few days. He was napping in the arms of memories just in the place where he sat. At the midnight he would return to his room, lie down in bed and spend the night inspecting his life. And those lonely nights the thought that occupied his mind was if the life given to the person was enough or not.

BU TƏNHA GECƏLƏR

Bu tənha gecələr, yalnız gecələr
Hardasa, hardasa qərib gözlərdə
Ay işığı qərib-qərib içilər.
Gözlərindən uzaqlaşar doğma yurd,
Göyün üzü qərib-qərib kiçilər.
Bir qərib ürəyin artar qubarı,
Kədər ağacının meyvəsi dəyər.
Qarışıb kiminsə giley-güzarı
Tənha gecələrdə, hey tüstüləyər...

Bu tənha gecələr, yalnız gecələr
Gündüzün acısı gözündən keçər...
Ocağından keçər, közündən keçər,
Keçər taqətindən, keçər heyindən,
Keçər torpağından, keçər göyündən,
Umudun, gümanın düşər tüstüyə.
Gözlərin ovuşa-ovuşa qalar.
Ruhun düşər bir dözülməz istiyə,
Səninki bir mələk yağışa qalar...

Könlünün xatirə qəbristanında
Ölmüş xatirələr dirilər gecə...
Körpə uşaqlığın xatirələrdə
Boy atıb irilər, irilər gecə...

Bu tənha gecələr, yalnız gecələr
Şeytanın dizini qatlaya bilsən...
... Bu taydan o taya adlaya bilsən...

THE LONELY NIGHTS

These lonely nights, solitary nights
Somewhere, somewhere in the strange eyes
The moon light will be drunk strangely-strangely.
The native land will be lost from the sight
The surface of the sky will shrink strangely-strangely.

The grief of an alien heart will grow,
The fruit of the affliction tree will ripe.
Someone's grumble-complaint mixing with each other
Will be smoking in the lonely nights...

These lonely nights, solitary nights
The bitterness of the day will pass through your eyes..
Will pass through your hearth, through your ember
Will pass through your strength, through your weakness
Will pass through your soil, through your sky
You hope and suspicion will fall to the smoke
You will keep on rubbing your eyes
You sprit will fall to the unbearable heat
Your only hope will be an angel rain...

In the graveyard of your soul's memory,
The dead memories will become alive at the night..
Your childhood in your memory
Will grow up, grow up in the night...

These lonely nights, solitary nights
If you can only have the demon kneel down..
If you can only cross from this side to other side...

...Köksündə gizlənib açmayan gülün
Tumurcuğu olub çatlaya bilsən,
Bir soyuq baxışın, solğun baxışın
Sönmüş umuduna köz ola bilsən...

Dünya işığına həsrət gözlərə
Bir işıq dolusu göz ola bilsən.
Ulduz işığında, ay işığında
Təpədən dırnağa durula bilsən,
O qıza bir daha vurula bilsən...
Güllünün boynuna sarıla bilsən...

Bu tənha gecələr, yalqız gecələr
Sən ay işığından keçib gedərsən.
Gedərsən, gedərsən ağ yollar boyu.
Hamının gözündən köçüb gedərsən,
Gedərsən, gedərsən suallar boyu...

Bir qərib ürəyin artar qubarı,
Kədər ağacının meyvəsi dəyər...
Qarışib kiminsə giley-güzarı
Tənha gecələrə, hey tüstüləyər...

If you can only open as a bud of flower
Hidden in your heart without blossoming
If you can only be the sparkle of the lost hope
For the cold look, for the faded look...

If you can only be the eyes with full of light
For the blind eyes that are longing for the light.
If you can only become pure from top till bottom
Under the light of stars and under the moonlight
If you can only fall in love with that maiden again...
If you can only hug your flower again...

These lonely nights, solitary nights
You are going passing through the moonlight.
You are going, going along the white roads.
You are going moving through the eyes of everybody
You are going, going through the questions...

The grief of an alien heart will grow,
The fruit of the affliction tree will ripe.
Someone's grumble-complaint mixing with each other
Will be smoking in the lonely nights...

ÖLÜM

De, hara getdin baş alıb?
Yerin, yurdun bilinmədi...
Gördüm ki, dünya boşalıb,
Nəydi dərdin, bilinmədi...

Üzümü tutdum dağlara,
Baxdım ki, dağlar kiçilib...
Quşlar qonmur budaqlara,
Körpə budaqlar kiçilib...

Göz açdım ki, təklənmişəm,
Səhrada azan kimiyəm.
Qəriblikdə yüklənmişəm,
Bir qərib ozan kimiyəm.

Gördüm dörd yanı su basıb,
Ha əlləşdim, keçəmmədim...
Bir az susuzdum mən kasıb,
Bir qurtum su içəmmədim...

THE DEATH

Tell, where did you go?
The place, your dwelling was not known...
I saw that the world was empty.
Your malady would stay unknown...

I went towards the mountains
I saw that the mountains had shrunk...
The birds did not land on the tree
The young brunches of the trees had shrunk...

I opened my eyes and saw that I was alone,
As if I got lost in the desert.
I was loaded with the burden in the strange place
As if I am a strange minstrel.

I saw that four sides were flooded
I tried a lot, but could not cross over the water.
Poor me, I became thirsty,
But I could not drink a sip of water...

Ağaclar quruyur, gördüm
Çiynimə yarpaq tökülür...
Gözlərimin nuru gedir,
Gözümə torpaq tökülür...

Hara getdin, söylə, hara?
Kürəklərim buz bağladı...
Gözlərimin suyu getdi,
Bəbəklərim buz bağladı...

I saw that the trees faded away
The leaves fall down on my shoulder...
The light of my eyes faded away
The soil were being poured on my eyes...

Tell, where did you go, where?
My backs were frozen...
The water of my eyes dried,
The pupils of my eyes were frozen...

AYAĞINA DƏYƏN DAŞ

(Qarabağ uğrunda savaşa şəhid olmuş
Milli Qəhrəman Şahlar Şükürovun xatirəsinə)

I

Götürüb bir kənara
atardın uzaqbaşı...
Uşaq vaxtı
ayağına dəyən daşı.
Ayağın qanayardı,
Qanınla sınağa çəkib
o daş səni sınayardı.
Kiriməzdin,
təkbaşına ağlayardın.
Ağlayardın onda, qardaş,
başdaşına ağlayardın...
Sən böyüdükcə böyüyərdi
ayağına dəyən daş,
anan lənət deyən daş...

Ayağına dəyən daşı
qarğıma, süzmə acıqla...
Hamı namərd deyən daşı
öpüb, öpüb qucaqla.
O, sənin başdaşındı...
Gün gələcək,
o daşı yad edəcək.
Qəbrini ziyarət edib,
hamı çıxıb gedəcək.
Səninlə gecə-gündüz

THE STONE THAT HITS YOUR FOOT

*(To the memory of National Hero Shahlar Shukurov who was
martyred in the battles for Karabakh)*

When a child
You would take
and at the worst would throw away
a stone that hits your foot.

Your foot was bleeding
The stone would test you
through your blood
You would not stop crying,
You would cry alone.
You would cry at that time
for your headstone...
As you grow up the stone
hitting your foot would also grow,
the stone which your mother cursed...

Do not imprecate and do not look angrily at
The stone that hit your foot...

Kiss, kiss and hug
the stone that
everyone calls ignoble stone
this is your headstone...
A day will come
Everyone will remember you
And will visit your grave
And everyone will leave you alone.

Bircə o daş qalacaq.
Sənə yoldaş qalacaq.
Səninlə o daş qalacaq.
Yayı, qışı
həmən daş ovunduracaq
Bacı-qardaş, yar-yoldaşı...
Atan Əvəz, anan Balışı.
Üstünə gül səpəcək,
Hamı, hamı həmən daşı öpəcək,
Ayağına dəyən daşı...
Aylar, illər ötüşdükcə
yollar unudulacaq,
Cığırları ot basacaq,
Gediş-gəliş
bir az çətin olacaq...
Səninlə
bircə o daş qalacaq.
Bircə o daş
həmsöhbətin olacaq.
İldə bir yol
ruhun uçub
həmən daşa qonacaq.
Yaşadığın qısa ömrü
qısa anda anacaq...

Only that stone will remain with you
Days and nights
will be your friend.
Only that headstone will remain with you
In summer, in winter
That stone will console your sister,
brother, beloved ones...
Your father Avaz, your mother Balıshy
Will scatter flower on your grave.
Everyone, everyone will kiss the stone,
The stone that hit your foot...
As the months, years passed
Roads will be forgotten
The pathway will be covered by the grass
Comings and goings
will be a little difficult...
Only that stone
will remain with you
Only that stone
Will be your companion.
Once a year
Your spirit will fly and
land on that stone.
Short life you lived
Will be remembered for a short time...

ŞAİRİM, SALAM!

1

Şairin anası da,
ananın şair oğlu da
bir soyuq zindanda
dustaq oldular zalımlıqlara
eyni gündə, eyni anda...

Səhəri gün şairi
apardılar asmağa.
Hər şeyi boşlayıb Tanrı da
şair ürəyinin çırpıntısına,
son nəğməsinə
başladı qulaq asmağa...
“Əl saxlayın”, – dedi şair, –
“Özgə əllərlə asmayın məni”.
İzin verin, özümü öz əllərimlə asım.
İzin verdilər...
Güllə-güllə qalxıb
bir pillə Tanrıya sarı,
bir pillə özündən aşağı durmuş
ölümə baxdı gülə-gülə.
Ölümü bir soyuq tər basdı...

GREETINGS TO MY POET!

1

In a cold and frigid weather
A poet with his mother
And a mother with his poet son
Became the prisoners of oppressive pain
On the same day,
At the same time...

The next morning they came
To take the poet for execution
And put aside everything the God
To listen the sound of his heart
The last song
The last beating of his heart
But, wait!
Hold on, please, said the poet.
Hang me not with these strange hands
Let me hang myself with my own hands.
And they let!
Like bullets, he went farthest
And one step closer to God
Smiled into eyes of Death
One step below its eyes.

And Death tastes the cold sweat!
With his hands the poet
Put the noose around his head.

Şair öz əlləriylə
saldı ilgəyi boğazına.
Ağlaya-ağlaya
dünyaya göz açan şair
gülə-gülə özünü asdı!

2

Şairim, dünyanın dərđini çəkmək
dünyanı çiyində saxlamaq imiş.
Şairin dərđinə ağlamaq özü
yurdun dərđlərinə ağlamaq imiş...
Ölümün gözünə dağ olan şair,
Ölüb, ölümdən doğulan şair...

Şair də adamdı, basıla bilər,
Xoşbəxtlik uğrunda, yurd savaşında
şair də əsgərdi, asıla bilər.

3

İşıqda doğulub, dumana düşmüş,
Yaxşılıq eyləyib, yamana düşmüş,
Baxtıdan o namərd məkana düşmüş,
şairim, salam!

Quru budağı yox, yaşı kəsilmiş,
Ömür ağacının başı kəsilmiş,
Taqəti alınıb, huşu kəsilmiş,
şairim, salam!

Crying baby he was
With his first breath after being born
Now smiled into eyes of death
And hanged himself.

2

My dear poet, grieving for the world
Holding up this on your shoulders
And mourning for your sufferings
Mourning for the grieves of homeland.
My dear poet – as high as mountain
In the eyes of Death
Died and rebirth from death...

A poet is human, soul like you
Defeated, beaten he can be,
Hanged as a soldier
For the sake of happiness,
For the sake of country.

3

Greetings to my poet
Who was born in light
And found himself in a mist,
Who did good,
But seemed as an evil,
Who is in that unthankful place
For bad luck.
Greetings to my poet
Whose dry brunch was kept,
Healthy branch was cut instead

Məsləkəndən xalqa xata düşməyən,
Amalından dosta qada düşməyən,
Sağlığında bir yol yada düşməyən,
Şairim, salam!

Yurdu dağıdılıb xaraba qalmış,
Torpağı daşınıb bir torba qalmış,
Başının üstünü buludlar almış,
Şairim, salam!

4

Qələmi sözüylə sərhəd olanda,
Susub-danışmamaq bir sədd olanda,
Evsizlik, çıpaqlıq bir dərd olanda,
asın onda, asın şairi!

Şair bir şairi daşa basanda,
Sözünü, özünü güdüb-pusanda,
Yerli sözlərini yersiz yozanda,
asın onda, asın şairi!

Head of whose life tree was cut
Who lost his memory, got exhausted.

Greetings to my poet!
Whose art gives no harm to us,
No one is hurt of his aim
No one recalls
when he is alive.

Greetings to my poet!
Whose land was destroyed
and in ruin
Whose soil was carried away,
Only a package was left.
Whose top of head
is covered by clouds.

4

Hang the poet, hang him
When his pen
Borders his poem,
When keeping silence
Is a demand.
When being homeless
And being without clothing
Brings one sorrow.

When a poet
Throws a stone at another,
And spies him over,
And misinterprets his words
So hang the poet, hang him.

5

Şair yandırılıb,
külü göyə sovruldu,
Şair yurdundan qovulub,
qürbətdə qovruldu.
Şair soyuldu...
Şair dəli sayıldı...
Şair öz içinə qısıldı.
Şair asıldı...
Hərəsi də bir cür şair oğuldu,
Hamısı da öz ölümündən doğuldu.
Amma, Benjamin Moloizə,
ölüm dünyaya qaldı,
dünya şairə!

5

The poet was burnt
And his ashes were blown off.
The poet was driven away
From his land
And squirmed in a strange land.
The poet was robbed.
The poet was called crazy,
The poet withdrew within himself,
The poet was hanged...
Each is a son of poet,
All were born of their own death.
But Benjamin was left to Moloise,
The death to the world was left,
And the world to the poet.

AXİRƏT

Bir səhər yuxudan durarsan, qardaş,
Bilməzsən səhərdi,
ya axşam çağı...
Axar suların da
yolu dəyişib,
Görərsən əriyib Himalay dağı...
Yolların da sağ,ı,
solu dəyişib,
Suların altında qalıb qəbirlər.
Sular da qəbrinin üstündən axır...
Ruhun da göylərdən
qəbrinə baxır...
Baxarsan, elə hey
gözün axtarar...
Amma görərsən ki,
nə bir inni-cinni,
nə bir can qalıb.
Nə bəla, nə xəta,
nə də qan qalıb...
Sularda ovulub,
əriyib hər şey,
Nə səs, nə bir səda
...kirişib hər şey.
Daşlar ağac olub,
ağacları da daş...

THE OTHER WORLD

One day in the morning you will wake up,
my brother,
You will not know if it is morning,
or evening...
The root of the flowing water
has changed,
You will see that the mountain
of Himalaya has melted...
The right side,
and left side of the roads
has changed,
the graves are under water,
The water flows over your grave...
And your spirit from the heaven
is looking at your grave...
Your eyes will be continuously looking for...
But you will see that,
No person, no jinn,
no spirit has been left.
No trouble, no mistake,
and no blood has been left...
The water has crumbled,
everything has melted,
No voice, no news,
is heard...

Sən özün özündə
batmısan, qardaş!
Nə nar ağacları,
nə əncir, üzüm,
nə alma, nə püstə,
nə badam qalıb.
Dünyanı su basıb,
dünya bir ada,
Bu kiçik adada
tək Adəm qalıb...

Adanın köksündə sevgi çatları...
Nə Həvva görünür, nə övladları...

Mountains have become trees,
And trees have become stones...
You have drowned in yourself, brother!

No pomegranate trees,
no figs, no grapes,
no apple, no pistachio
no almond have been left.
The world flooded,
The world turned into an island,
In this small island
Only Adam has remained...
There is the crack of love...
In the heart of the island
Neither Eva nor her children are seen...

* * *

Gözlərim çinar ağacına dikilib. Ağacın dibində əlində “raqatka” budaqlarda sərçə axtaran balaca Zakiri gördüm. Qayğısız, ağrısız, içi həyat eşqi ilə dolu...

Dünyaya sevgilə, nəşə dolu gözlərlə baxan Zakirlə üz-üzəyəm. Gözlərimin yaşını saxlaya bilmirəm. Ona tərəf addım atmaq istəsəm də, ayaqlarım getmir. Qulaqlarımda Cəlaləddin Ruminin sözləri səslənir:

“Dünyaya nəşə dolu gözlərlə baxma:

İlanın kürəyini gözəl naxışlar bəzəyər, zəhəri isə öldürər...”

“Bağışla, – deyirəm, – qal burda, bizi ayıran ayırıb bir-birimizdən, bu, çarəsiz ayrılıqdı. Sənə, sənənin dünyana qayıtmaq istərdim, amma olmaz deyirlər, sənlik deyil deyirlər, eşidirsənmi?”

Yazmasaydı Yaradan, dərdə rəsul olmaz idim.

Dərd mənə şah, mən ona zərrəcə qul olmaz idim.

Fəxri, günah evidi dünya, günah, yoxsa ki, mən.

Yuyunub göz yaşında, gündə qusul almaz idim.

Pıçıltıyla danışırım: “Sən elə beləcə də qal, heç olmasa, birimizin çiyində yük olmasın. Tabutun altına girmə, dünya boyda yükü var. Bu dünyada ayaq qoymağa yer yoxdu, qalmayıb, ayaq qoyduğum hər yer iynədi... Eşidirsən?..”

* * *

I was staring at a plane tree. I saw little Zakir under the tree. He had a slingshot in his hand, carefully looking for a sparrow. He looked carefree and full of life...

I am standing face-to-face with this joyful kid. I can't hold back my tears. I am trying to take a step towards him, but my feet won't move. I recall Jamaladdin Rumi's words:

'Don't be too joyful about the world: snake's patterns makes it attractive, but its venom kills.'

Forgive me, stay here, I can't stand this separation. I would like to get back to you, get back to your world, but I can't, can you hear me?

*Hadn't it come from the Creator I wouldn't be in this sorrow.
The sorrow wouldn't be my king, I wouldn't be its slave.*

*Fakhri, this world is house of fault, otherwise me
Wouldn't rely on my tears and buy ghusl every day.*

I am talking in a whisper: "Please, stay the way you are. At least one of us needs to stay strong, despite the mammoth grief. There is no place to run away in this world. Wherever I go I am walking on pins and needles. Can you hear me?.."

ÇİYNİMDƏ TABUT, GƏZİRƏM

Alışdım tək daşımağa,
Çiynimdə yük daşımağa,
Yer yox bir tük daşımağa,
Çiynimdə tabut, gəzirəm.

Dolaşıram dağı-daşı,
Nə zər, nə yaqut gəzirəm.
Düyün-düyün yollarımı
Aça-aça oxuyan bir
Kökdən düşmüş ud gəzirəm.
Çiynimdə tabut, gəzirəm.

Gəzirəm dörd bir tərəfi,
Bilmirəm yolum haradı.
Çəkir məni sirr tərəfi...
Ölümü gördüm, deyəsən,
Görəsən, olum haradı?

Suyuna dodaq dəyməmiş,
Köksünə ayaq dəyməmiş,
Sinəsinə ox dəyməmiş
Gözdən uzaq yurd gəzirəm,
Çiynimdə tabut, gəzirəm.

Dörd yana meydan sulayan,
Səsi ruhunu dalayan,
Axirət deyib ulayan

I WALK A COFFIN ON MY SHOULDER

Alone
Used to carry
Carry a burden on my shoulder
No place for a thing to carry
I walk a coffin on my shoulder.

Wandering in the valleys
I seek no gold, no ruby
In search of a singing, out of tune lute
that unlocks the knotty roads
I walk a coffin on my shoulder.
Rambling all over the place
Don't know where the road leads?
Allured by its mystery...
Seems like I saw the death
Wonder what meant to be?
I seek an obscure land
With water untouched by lip
ground untouched by foot
chest not shot by arrow
I walk a coffin on my shoulder.

I seek a lone Wolf
reigning in every corner
with
soul pricked by its own voice
whining for the next world
I walk a coffin on my shoulder.

Yalqız qalmış Qurd gəzirəm,
Çiynimdə tabut, gəzirəm.

Balalar çiçək doğulur,
Gül doğulur balalar.
Balalar göyçək doğulur,
...Qul doğulur balalar.

Torpaqdan altun doğulur,
Daşlardan yaqut doğulur,
Nədənsə şair doğulan
Çiynində tabut doğulur.

Çox göynətmiş ürək məni,
Dərsiz ürəyə qurd düşər...
Silkələmə, fələk, məni,
Çiynimdəki tabut düşər!..

Babies are born
like flowers
like blossoms.
Babies are born beautiful
...born as a slave
Gold is born by soil
Ruby is born by jewel
For some reason
A poet is born
with a coffin on his shoulder.

Heart gave me much pain
Easy heart would become wormy...
Hey, fate
Don't waggle me
A coffin on my shoulder would drop!..

DÜNYA, QAYIT DÜNYAMIZA

Arxanca mən su atmışam,
Sularda itib batmışam,
Mən ki gedib qayıtmışam,
Dünya, qayıt dünyamıza.

Bu bar ayrılıq barıdı,
Gözəllər erkən qarıdı.
Yarıyan sənnən yarıdı,
Dünya, qayıt dünyamıza.

Tale bizi yarıtmadı,
Yaramızı sarıtmadı,
Nəm gözləri qurutmadı,
Dünya, qayıt dünyamıza.

Daş da dönüb oğul olub,
Ərənlərin nağıl olub.
Körpələrə noğul doğub,
Dünya, qayıt dünyamıza.

Çəkdik hər çəkilən qəmi,
Bu ömür-gün boş yerəmi?
Götür Əslini, Kərəmi,
Dünya, qayıt dünyamıza.

Torpağında ah göyərər,
Hər atılan ox göyərər.
Dönməsən, günah göyərər,
Dünya, qayıt dünyamıza.

THE WORLD, COME BACK TO OUR WORLD

I splashed water behind you,
I am lost in waters,
I left, but have come back
to the world, you have come back
to our world.

This is the fruit of parting.
Beauty grows old early.
Other's profited in this world
then returned to our world.
Fate did not please us.
Fate did not dress our wounds.
Fate did not dry our tears.
Come back to our world.

A stone turned into a son too.
Heroes turned into legend.
You can give sweets to our children.
Come back to our world.
We mourned every kind of sorrow.
Tell us, is life frail?
Take Asli and Keram.1
Come back to our world.
Too many exclamations are in your land.
Each arrow shot, is pain.
If you don't come back, sin will flourish.
Come back to the world, our world!

BİR AZ DA SEVDİM SƏNİ...

Dağ çayının önündə
Axar sulara baxdım.
Qoşulub göy sulara,
Sular axdıqca axdım...
Yenə yadıma düşdün,
Xatirə-xatirə sən
Gözlərimdən ötüşdün.
Pıçıldayıb adını
Axar sulara tutdum.
Bir az da sevdim səni,
Amma bir az unuttum...

Kirələrdə dolaşdım
Küçə-küçə... şəhəri.
Yuxusuz gözlə açdım
Neçə-neçə səhəri...
Kimsəm, arxam olmadı,
Başım üstə bir sınıq,
Bir uçuq dam olmadı...
Tək pencəkdə keçirtdim
Qarlı, şaxtalı qışı.
Sərt şaxtada, soyuqda,
Ayazda sevdim səni,
Bir az da sevdim səni...
Tanıtdım mən sevgimi,
Yola-rizə tanıtdım.
Qısıldım tək sevgimə,

I LOVED YOU A BIT MORE...

In front of the mountain river
I looked at the flowing water.
Joining the blue water
I flowed with the running water...
Once again, I remembered you,
You memory
passed in front of my eyes.
I whispered your name
to the water.
I loved you a bit more,
But I forgot you a little bit.

I wandered in the rent
In every streets of the city.
I did not have a broken,
even a collapsed roof over my head...
I opened many-many mornings...
with the sleepless eyes
I spent the snowy, frosty winter
Putting on a jacket only.

I loved you in one of the harsh cold,
freezing weather,
frosty day
I loved you a bit more...
I introduced my love

Çölə, düzə tanıtdım.
Bir az da sevdim səni,
Amma bir az unuttum...

Egey sahillərində
Tənha ruhun dolaşır,
Bir-birinə qaynaşır.
Gömgöy ləpələr coşur,
Bir vaxtsız ayrılığa
Qərib türkülər qoşur.
Göynər ruhuna hopur,
Xatırlaya-xatırlaya
Sahildə dolaşıram...
İçimdən bir ah qopur.
Dərindən nəfəs alıb
Bir udum hava uddum,
Bir az da sevdim səni,
Amma bir az unuttum...

Aramla yağış yağır,
Üstüm-başım islanıb.
Sinə daşın islanıb,
Daş heykəldən boylanıb
Baxırsan fağır-fağır...
Arxamca su atardın,
Kövrək gözlərin o an
Doluxsunub dolardı.
Bəlkə də, yağış deyil,
Yağan həmən sulardı...
Başım üstə dolaşan
Kövrək, qərib buluddun...

To the road, lane.
I cuddled up to my only love,
I introduced you to steppe and plain
I loved you a bit more...
But I forgot you a little bit...

In the cost of Aegean
Your lonely spirit is wandering,
Joining each – other.
The blue waves are storming,
Composes an exciting songs
About a timeless separation.
Whimpering penetrates into your spirit,
Remembering it I walk on the shore...
I sigh deeply.
Deeply breathed
I swallow a mouthful of air,
I loved you a bit more,
But I forgot you a little bit...

It is raining slowly,
I got soaked.
Your grave got soaked,
You look helplessly
through the stone sculpture...
You used throw water behind me,
At that time your eyes
Moved into tears.
May be it was not rain,
But the tears of your eyes were pouring as a rain...
You were a fragile, strange cloud.

Bir az da sevdim səni,
Amma bir az unuttum...

Köçəri quşlar da yox,
Göy üzü bomboş qalıb.
Payız, bahar, yay köçüb,
Yuvamda tək qış qalıb.
Dərdimi boşaltdım
Ayrılıq quyusuna,
Xatirə bir daş atdım...
Aylar, illər ötsə də,
Hər an səni gözlədim.

Dönmədin... nə gizlədim,
Sevginə çox umuddum.
Bir az da sevdim səni,
Amma bir az unuttum...

Which wandered above my head...
I loved you a bit more,
But I forgot you a little bit...

The migrant birds flew away,
The sky was empty.
Autumn, spring, summer moved away,
Only winter remained in my country.
I emptied my grief into
the well of separation,
I threw there a stone as a remembrance...
Despite the months and years passed,
Every moment I waited for you to return.
You did not return... why did I hide it,
I was pinning a hope on your love.
I loved you a bit more,
But I forgot you a little bit...

QAYTAR, ANA, QAYTAR MƏNİ BEŞİYƏ

Ərk etdiyim dostlar da
üzümə durdular...
Sevdiyim qızlar da
sevgimi üzümə vurdular.
Körpə-körpə umudlarım
bu yollarda əldən salıb
məni tamam yordular.
Ömrün cırhacırında
qaldım üşüyə-üşüyə.
Qaytar, ana, qaytar məni beşiyə.

Avand işim tərs gəldi,
cüt səbir ötdü məndən,
gətirəndə nəhs gəldi...
Dilim gəlmədi təpinəm
hər səhər
yolüstü
qabağımdan keçən qara pişiyə.
Qaytar, ana, qaytar məni beşiyə.

Göy üzünün karrığı
görən gözlərin korruğu,
keçdiyim yolun darlığı
oddadı məni, oddadı.
Mənə tuş gələsi sevinc
başım üstədən addadı.
Bənd olmaya bilmədim

RETURN, ME MOTHER, RETURN ME TO THE CRADLE

The friends I relied on
Gave false testimony against me...
the girls I loved
rejected my love.
the little hope
I am pinning on my friends and beloved ones
Caused me to feel exhausted
to feel fatigue.
In the hot days of my life
I kept on shivering.
Return me, mother, return me to my cradle.

My good job inverted,
A pair of sneeze passed near me,
An ill bonding sneeze was expelled by me...
I felt pity and did not abuse
the black cat passing
in front of me
every morning.
Return me, mother, return me to my cradle.

The deafness of the sky
the blindness of the eyes that can see
the narrowness of the way that I pass
burned me, burned me.
The happiness I need
passed over my head.

hər ağıldan düşüyə...
Qaytar, ana, qaytar məni beşiyə.

Hər payız unuttu məni
tanışlar-bilişlər...
Üzümə, gözümə qonmağa
yer tapmadı gülüşlər.
Ciyərim siqaretə alışantək
üzüm-gözüm alışdı
qəm adlı bir nəşəyə.
Qaytar, ana, qaytar məni beşiyə.

Çəkilmişəm özümə,
yığılmışam içimə.
Kədər məni səsləmir,
səsləmir sevinc məni,
kimsə səsləməz məni,
bu darısqallıqdan
bir hovur çıxam eşiyə.
Qaytar, ana, qaytar məni beşiyə.

I could not ignore
a stupid man...
Return me, mother, return me to my cradle.

Each autumn my friends and acquaintances
forgot me...
The smiles could not find place
to land on my face, on my eyes.
As my lung was addicted to cigarette
I became addicted to drug
called a grief.
Return me, mother, return me to my cradle.

I got self-absorbed,
I got stacked inside...
The sorrow does not call me
The joy does not call me,
No one calls me
So that I go out from this
narrow place.
Return me, mother, return me to my cradle.

* * *

Bayaqdan gözaltı baxıram. Dostumun gözləri yaxtanı atıb-tutan mavi sulara zillənib. İçində qovrulduğu itkinin, ayrılığın qüssə-qəmin doğduğu səsi, pıçıltıları eşidirəm...

Sevgi dolu xatirələr əlindən tutub onu ötənlərə, uzaq keçmişlərə, cavanlıq illərinə aparır. Bunu su kimi aydın görür, duyur, hiss edirəm...

Ya Rəbbim! Mənə güc ver, məni Sözü qaytar...
İçimdə pıçıldaıram...

Daşlaşmış duyğularım yumşalmağa başlayır, içimə işıq axır...

Aramla şeir oxumağa, sözləməyə başlayıram.
Hamı mənə diqqət kəsilir...

* * *

I have been secretly watching my friend, who had been staring at blue waters shaking the yacht. I can hear the whispers of the grief from his loss inside him.

I can see the memories full of love taking him back to the past, to the years of youth. I can see, listen and feel this clearly.

Oh, God! Give me more power. Bring me back to the Word...

I am whispering inside.

My frozen feelings start melting, flowing inside me...

I slowly start reciting the poem. Everyone's eyes are on me...

MƏTANƏTLİ XATİRƏLƏR

Alar səni qanadına,
Qaytarar bir dam altına,
Bir şirin axşam altına
Mətanətli xatirələr...

Tənhalıq alar qoynuna,
Qəm dəryası udar səni.
Düşüb dolanar boynuna,
Oxşayıb, ovudar səni
Mətanətli xatirələr...

Ağaclar yarpaq tökəndə
Gülləri solmuş bağ olar,
Gözə qaranlıq çökəndə
Yollarında çıraq olar
Mətanətli xatirələr...

Ötən ömrü yada salar,
Ürəyinə qada salar.
Yenə səni oda salar
Mətanətli xatirələr...

Gecə-gündüz keşiyindi,
İsti evin-eşiyindi,
Sevgi dolu beşiyindi
Mətanətli xatirələr...

MATANAT'S MEMORIES

Matanat's memories
Would take you under their wings
And bring you back home
For sweet evenings.

When you are lonely,
And full of grief
Matanat's memories
Are there for relief.

When trees lose leaves
They feel like garden with no flower,
When your eyes blackout
Matanat's memories
Become your guiding tower.

Matanat's memories
Would bring back the past
Would bring the sadness into your heart.

Matanat's memories
Protect you day and night
As if a cradle full of love
Being protected by mother's might.

Matanat's memories
Would return after flying away
Would age together with you
As your hair turn gray.

Uçub gedər, yenə dönər,
Saçlarında dənə dönər,
Bütövləşib sənə dönər
Mətanətli xatirələr...

Göyündə buludtək dolub,
Başın üstə hey ağlayar,
Qəmində tumurcuq olub,
Kədərində yarpaqlayar
Mətanətli xatirələr...

Yetişib vədə gələndə,
Can üşüyüb, titrəyəndə...
Qocalıq hədə gələndə,
Ayaqların büdrəyəndə
Cavanlığa bel bağlayan,
Coşub, kükrəyib çağlayan
Dil gödələr, qısa olar...
Səni ayaqda saxlayan
Yapışdığın əsa olar
Mətanətli xatirələr...
Sədaqətli xatirələr...

Like the clouds that can't handle rain
Matanat's memories cause your heart feel pain.
They would feel like bud of leaf
Which turn into the flowers of grief.

Matanat's memories
Would become your crutches
When your legs get weaker.
When you grow older and become sicker.
Matanat's memories
Would keep you lively
When you are no longer young and shiny...

BALACA AYSELƏ

Yaz yağışına bənzəyir
gözlərinin yaşı.
Yaz yağışı torpağı göyərdər,
gözlərinin yaşı
ürəyimdəki
bala sevgisini.

DEVOTED TO LITTLE AYSEL

The tears of your eyes
Look like a spring rain.
The spring rain blossoms
Vegetation in the soil.
The tears of your eyes
Blossom love to mu child
in my heart.

GÜNLƏRİN BİR GÜNÜ

Günlərin bir günü
bir başqa pəncərədən
bir başqa yola
dikiləcək gözlərin.
...Gözləyəcəksən gözlədiyən sayaq.
Və bir gün
göz yaşlarınla birgə
qısıldığı işıqdan qopub
töküləcək gözlərin
isti-soyuq görməmiş ovcuna.
İçində udquna-udquna
keçdiyim ömürdən
yaralı-yaralı boylanıb,
ışıqsız gözlərinlə
acı-acı baxacaqsan
namərd ovçuna...
Diz çöküb
yana-yana
sönəcəksən
ötən sevgi önündə.

ONE DAY

One day your eyes
Will stare at another way
Through another window.
... You will wait as you did before.
And one day
Together with your tears
Your eyes will come
Off the shelter they stuck
And drop on your palm
Never felt cold and hot.
Inside you feeling empty,
Looking around woundedly
Through the life I led
Will look bitterly
With your lightless eyes
Into your faithless palm...
Kneeling and burning
Before the past love
You will go out.

REKVİYEM

Doğulduđu evdən,
uşaqlıqdan,
bir də ilk sevgidən başqa,
hər şeyi unudur adam.
O çörəyə min şükür,
O suya min şükür.
O sevgiyə, o ocağa min şükür,
O ulu torpağa min şükür.
Arpa-arpa boy atdığım,
Qarğı at oynatdığım
Gözüm o kənd torpağı.
Qucağında dil açdığım,
Bir qıza könül açdığım,
Çəpər başında dolaşdığım
Canım o kənd torpağı.
Çəkib qəriblikdən qopardı məni,
Çəkib sinəsinə apardı məni.
Aldı qucağına körpəsi kimi,
Qoydu beşiyinə körpəsi kimi,
Bir qərib sükutun içindən keçdim.

REQUIEM

Man forgets everything,
Except the house where he was born,
His childhood
And his first love.
Bless this bread,
Bless this water,
This love and this land,
And bless this holy place.
My village – my eyes
Where I grew up like barley grass,
Rode a rushing horse.
My soul – my village
Where I started speaking in your arms,
Opened my heart to a lovely girl,
And rambled around fences.
He released me from homesickness,
Held me to his chest,
Took me in his arms,
Put me in his little bed like a baby,
And I passed through lonely silence.

Qan sızan tək
qəm sızdı gözlərimə
Günlər bürkülü-bürkülü,
Qaldım bükülə-bükülə...
Göy ilə yer arasında
yaxam sökülə-sökülə
bir qərib kədərindən keçdim.
Ayağı yalın uşaqtək
Ayaqları yalın baxtım,
Başım birdən dəydi daşa,
Heç bilmədim hara baxdım.
Gördüm,
doğma bilib üzümü söykədiyim
xatirələr arasında da yadam...
Doğulduğu evdən,
uşaqlıqdan,
bir də ilk sevgidən başqa,
hər şeyi unudur adam.

Like leaking blood
The grief leaked out of my eyes
The days muggy and hot,
My back humped and I grew old..
Between the sky and the earth
My heart broke into many pieces.
And I passed through lonely sorrow.
Oh my barefooted destiny!
Reminding me of a barefooted child!
Suddenly my head hit the stone,
And didn't know where I looked at.
But I saw
I am a stranger among the memories
That I laid my head on
That are so dear to me.
Man forgets everything,
Except the house where he was born,
His childhood
And his first love.

DUPDURU SULAR DA BULANDI...

Tikdiyin qalanın özülü uçdu,
Daşı daş üstünə qalandı, Xalıq!
Bilirdin dünyanın axırı puçdu,
Bilirdin ki, dünya yalandı, Xalıq!

Dəyərlər əridi, bir-bir aşındı,
Var-dövlətin torba-torba daşındı.
Daşınanlar öz torpağın, daşındı,
Baxanda gözlərin sulandı, Xalıq!

Yüz yol sinənə vur, yaxanı yırt da,
Öz içindən yeyər meyvəni qurd da...
Gör nələr yaşandı qurduğun yurdda,
Sağdan da, soldan da talandı, Xalıq!

Qocalıq yetişdi, nəfəs təntidi,
Dövrən ömür biçən bir kərəntidi...
Xoş gün, xoş güzəran bir görüntüdü,
Düz yolun son ucu dalandı, Xalıq!

Zakir Fəxri, var üstündə yarışdı,
Nəflər milçəktək bala darışdı...
Halal, haram bir qazanda qarışdı,
Dupduru sular da bulandı, Xalıq!

THE CLEAN WATER HAS BECOME TURBID...

The foundation of the castle you built collapsed,
It was destroyed stone by stone, GOD!
You know that the end of the world comes to nothing, GOD!
You know, the world is a lie, GOD!

Values melted one by one and corroded
The wealth was carried sack by sack.
Carried soil and stones are yours
Looking at them you moved into tears, GOD!

If you hit or tear up your chest a hundreds time,
The worm will eat the fruit in fruit's inside...
See what happened in the world you built,
Your people were plundered from right and left sides, GOD!

The old age has come, the breath was tightened
The life was cut by the scythe of the time ...
The happy days and happy lives are only the appearance
The last end of the straight pass is also ended with the comer, GOD!

Zakir Fakhri, competed for the wealth,
Like a fly the desire pounced on the honey...
Halal and prohibited ones mixed in one pot
The clean water has become turbid, GOD!

QALMAZ BELƏ, QALMAZ DÜNYA

Bıg yeri tərleyən igid,
Girəvə hərləyən igid,
İçində çərləyən igid
Qalmaz belə, qalmaz, dünya.

Sığınar bir xəlvət döşə,
Qorxar baxtı bəndə düşə.
Boynunu bükmə, bənövşə,
Qalmaz belə, qalmaz dünya.

Könül verməzlər şər vaxtı,
Arxanca bir qərib baxdı.
Qara qızın qara baxtı
Qalmaz belə, qalmaz, dünya.

**THE WORLD WILL NOT REMAIN
REMAIN AS IT IS NOW**

A hero growing his first beard,
Longing for opportunity,
A hero pining away inside,
The world will not remain,
Remain as it is now.

The violet finds shelter in a hill,
For fearing its destiny shuts its doors for it,
Don't bend your neck, violet
For the world will not remain
Remain as it is now.

Do not fall in love the evil of night,
A stranger stared at you from behind,
You, dark fated girl with dark skin,
The world will not remain
Remain as it is now.

Övladların çıxdı naşı,
Qəm yükünü özün daşı,
Axma, anamın göz yaşı,
Qalmaz belə, qalmaz dünya.

Başında xoş sevda dəmi,
Ocağında hicran qəmi,
Ağlama, Yanıq Kərəmi,
Qalmaz belə, qalmaz dünya.

Your children became callow,
Carry the burden of life yourself alone,
Mother, do not shed tears from your eyes,
Because, the world will not remain
Remain as it is now.

A sweet moment's love in head,
The longing of sorrow in heart
Do not cry, Yanig Karami,
The world will not remain
Remain as it is now.

QARABAĞSIZ

*(Mahir muğam ustadlarından biri çadır şəhərciyində
"Xoş gəldin elinə, obana, nə yaxşı..." dedi mənə və
"Şuşanın dağları"nı oxudu...)*

Dostlar, bağışlayın, əliboş gəldim,
Gəldim qapınıza mən Qarabağsız.
Vallah, gözlərimdən çəkilib getmir
Duman Qarabağsız, çən Qarabağsız.

Ələ qələm aldım, əlim göynədi,
Hər adı gələndə dilim göynədi.
Çiçəyim göynədi, gülüm göynədi,
Bölündüm ortadan tən Qarabağsız.

Sel də yox, Saranı gəlib aparsın,
Bu dərdi, bəlanı bölüb aparsın.
Qoymayın süpürüb, silib aparsın
Qara saçlarımı dən Qarabağsız.

WITHOUT KARABAKH

*(One of the talented mugham singers welcoming me in
the tent camp said:
“Welcome to you native home and hearth”. And
began to sing the song of “Shusha’s mountains”...)*

Friends, forgive me, I came with empty hands,
to your door without Karabakh.
By God neither the cloud nor the fog
go out of my eyes
without Karabakh.

When I took a pen in my hand , my hand whimpered,
Each time when I pronounced Karabakh’s
name my tongue whimpered.
My rose whimpered, my flower whimpered,
I divided into half without Karabakh.

There is no flood to take Sara with it,
To divide and take the trouble and pain with it.
Do not let the gray hair wipes out and takes
My black hair without Karabakh.

Könül sevdan Vətən adlı bu bağa
Göz aç, bir gör bağban kim oldu, qağa.
Dəmyə taleyinə min yağış yağa,
Bitirməz bir sünbül, dən Qarabağsız.

“Qalmaz belə, qalmaz dünya” yazanda
Umud közərirdi könül sazında.
Zakir Fəxri hər üzünə yozanda
Anasız yetimsən sən Qarabağsız.

You fall in love with the garden called Motherland,
Open your eyes, see who is the gardener
in your Motherland.

If it rains a thousand times to my barren fate,
No wheat, grain will grow without Karabakh.

When I wrote: “The world will not remain like that”,
The hope glowed in saz of soul.
When Zakir Fakhri interpreted it in detail,
You become motherless orphan without Karabakh.

HİCRAN RİTMLƏRİ

Necə yağdı yağışlar,
quşlar necə oxudu?
Qara hörümçəyə dönüb qəm
gözlərimdə bu toru necə toxudu?
Allah, bu nə yuxudu...
Kimlər çıxır üzümə,
Arxamca kimlər baxır?
Bilmirəm, görmürəm, hiss eləmirəm...

* * *

Qızlarım, quzularım!
Gözlərimlə aralayıb
dən-dən,
sünbül-sünbül günlərin arasından
boylanıram geriyə,
baxıram irəliyə,
Sizi görürəm.
Körpə saçlarınızı
qəmlərimin aynasında hörürəm.
Hər şey cəhənnəm!
Alışa bilmədim sevgisiz ömrə.
Sevgili ananızın
yovuşa bilmədim sevgisinə...

RYTHMS OF LONGING

How it rained,
How the birds sang?
Turning into black spider
How could the sorrow spread net?
My God, what dream it is
Who meets me?
Who looks after me?
I don't know, I don't see,
I don't feel...

* * *

My daughters, my darlings!
I searched with my eyes
Through the spike like days
Looked back,
Looked ahead
And saw you.
And braided your baby hair
In the glass of my grief.
Damn everything!
I could not get used to life without love.
I could not get used to
Your dearest mother's love...

* * *

Bir dəli şeytan deyir,
get bir dostun üstünə,
bir azca pul borc elə.
Bir dəstə çalğıcı tut.
Bu qəmə, bu dərdə düçar
bir-iki hal əhlini də yığ başına.
Olmuşları, olacağı unut,
üz tut
sevgi çırağı sönmüş,
üzü dönmüş
yurd yerinə,
Var-yox umud yerinə.
Səsləyib, səsləyib
çiçək balaları çıxart eşiyə.
Bir hovur
atasızlıqdan
onları ayır.
Sümüyə işləyən bir hava çaldır,
səs-küyə diksinmiş binalar,
səs-küyə açılan
pəncərələr önündə
oyna qızlarınla, doyunca oyna.
Sevgisiz bir ömrün sahili
– ayrılıq qəmləri boyunca oyna.
Ad günlərini oyna,
oyna gəlin toylarını.
Oynaya-oynaya gözündə boy atan
çiçək boylarını oyna.
Yazılıbsa alınına bu haqq,
özünü yorub, üzmə nahaq!

* * *

What the demon's advice is
To go to a friend of mine
And borrow some money,
And order a group of musicians
And gather some people of my case.
Forget all – what happened
and to happen for days to come.
Go to the place
Of which the lights went out
and offended.
The only place of hope.
Call and invite the lovely kids to the field
And have them tore away
From the feeling of fatherlessness.
Ask the musicians
To play a wonderful music.
Dance with your daughters,
Dance to my pleasure with them.
Dance before the buildings
Starling of the noise,
Dance before the windows
Opening to noise.
Dance along the coast of their life
Without love,
Dance along their sorrow.
Dance for their birthdays,
Dance for their bride's weddings.
Dance for their growing height
Before your eyes while dancing.
If it is luck for you,
Don't feel sorry, don't get tired!

DOSTUM...

Dostum! Sevgisiz günlərdə
düz yol da adama yoxuş gəlir.
Çəkdiyi dərddən, qəmdən,
Tanış üzdən, tanış səsdən,
Giley-güzardan, qeybətdən
yorulur adam söz-söhbətdən.
Üzündəki kədər mənə tanış gəlir.
Gözlərindən daman qəm
çəkdiyim qəmlər sayaq,
Hər çəkilən isti qəmin
arxasınca yağış gəlir,
Yağış gəlir,
Yığış gedək,
Qayıdaq ötən günün altına!..

MY FRIEND...

My friend, in days without love
Even a slope feels like an uphill.
From grieving, mourning,
Familiar voices, faces,
Grumbling, tattling
Man feels tired hearing nonsense.
And I can recognize the grief in your face.
The sadness pouring out your eyes
Reminds me the sadness of my own
And every burning grief in your eyes
Followed by smooth rain
Rain comes
Pack up your things
Let us go
Go back to the shelter of lost words!..

ÖRTÜLÜ PƏNCƏRƏ

I

Baxtın kimi qara yurdda
iyirmi ildən çoxdur
sən adda bir ad yaşayır
zəncilərin andında.
“Kiçik insan”ın böyük adı
sığmaz qandala,
sığmaz inadı,
Nelson Mandela!

II

Əl uzatdın dosta,
əlin çatmadı...
Qaldın qovrula-qovrula.
Əl uzatdın göyə,
əlin çatmadı...
...Qaldın qıvrıla-qıvrıla.
Gözlərindəki
qaranlıq ləkəni
bir umud işığı yudu...
İşıq dediyimiz –
bir udum hava,
bir tikə çörək,
bir ovuc sudu.

THE CLOSED WINDOW

I

More than twenty years
A name by your name
Lives in this place
As black as your fate.
In the oath of the niggers
Big name of “a small man”,
Could not be placed
With his wings and persistence,
Nelson Mandela!

II

You gave hand to the friend
Your hand could not reach to him...
And it writhed you with pain.
You gave hand to the sky,
Your hand could not reach to it
And made you squirm.
Light of hope washed away
The dark stain in your eyes...
By light what we mean
Is a breathed air, a piece of bread,
And a sip of water.

III

Əl içi boyda pəncərədən
ay işığı süzülər.
Və hər gecə
dünyadan gizlicə
süd kimi ağ, bir mələk üzlü uşaq
dəmir pəncərədən baxar içəri.
O mələk üzlü uşağın
isti nəfəsi
əl içi boyda pəncərədən
axar içəri.
Qızdırar “otağını”,
ölümün gözlərindən
azdırar otağını...
Bax beləcə, istidə, soyuqda
iyirmi il də yaşamaq olurmuş
bircə şirin umudla
eni, uzununu beş taxta
darısqal bir otaqda.

IV

Daş ataram,
daşım tutmaz...
... ağlayaram,
göz yaşım tutmaz...
O örtülü pəncərəni
yumru-yumru yağış döyər,
açılmaz.

III

The moonlight trickles down
Through the window of a palm seize.
And every night
A child as white as milk
With an angel face would look inside
Through the iron window.
The warm breath of that child
With an angel face
Would come in.
Through the window of a palm seize
And warm up his “room”,
And would hide his room
From the eyes of death...
So, in warm and cold weather
One may survive for twenty years
With a sweet hope...
In a small room
Of a narrow width and longitude.

IV

When I throw a stone
It would not reach to its target...
...When I cry
My tears will evaporate...
Rain drops would hit
That closed window
But it won't be opened.

Tale d y r, naxıř d y r,
aılmaz
o örtülü p nc r .

* * *

Q ml rinl , sevincl rinl 
bir boyda, bir biimd 
bir sevgili g n yařayır iind .
Bu sevgili g n n
canına d řm ř qadası
soyuğunda ocaq atası...
O sevgili g n n havası
ıxmaz bařından, ıxmaz.
O sevgili g n
ilk g r řd n yarımıř,
qocalıb qarımıř
bir g z lin
ilk g r ř xatir si kimi řirin.
O  rt l  p nc r d n
o sevgili g n  aılar
g zl rin.

Luck would hit,
Fate would hit
But that closed window
Wouldn't be opened, it wouldn't.

* * *

Your sorrows, your joys
All are of the same seize.
One dearest day has settled down
In your inside.
All its burden is in your body
You need to make a fire
To escape its cold.
Mood of that dearest day
Will not leave you, will not.
That dearest day
As sweet as first dating
Of a beautiful girl
Who felt happy of first dating,
But got old waiting.
You would open your eyes
To that dearest day
Through that closed window.

VI

Azadlıq dediyin
qəmində göyərən
bir güllü, çiçəkli yaz yeridi...
Havası çalınmamış
bir gözəlin naz yeridi
diz çöküb
baş qoyacağıın bir ovuc torpaq.
Dörd divarın buz layları
əriməz hələ, əriməz.
Yenicə doğulub
öz taleyinə ağlayan bir uşaq
nə şirin laylalara,
nə oyuncağa aldanıb
kiriməz hələ, kiriməz.
O örtülü pəncərədən
dumanlara açılan gözlərinin
pəncərəsini bağla.
Və gözlərində bir göz umud yeri saxla...

VI

What you mean by freedom
Is a garden of flowers in spring...
Growing up in its sorrow...
And a handful soil
You will kneel on
And your head will rest on
Is a beauty's place
Of untimely flirt...
Ice coats of the four walls
Will not melt, will not.
A newly-born child
Will not keep silence, will not
Either for lullaby,
Or for toys.
Close the windows of your eyes
Opening at the fogs.
But keep an eye of hope
In your eyes...

* * *

Neçə gündü çarpayıdan ayağa qalxmağa taqəti çatmayan Qara Qəzənfər ayaqdaydı, qol götürüb son kərə oynamaq arzusundaydı. Qara Qəzənfər ətrafdakı, qənşərindəki dağlara son kərə nəzər saldı, buludlarla öpüşən Murova baxdı.

ÇAL, AŞIQ, ÇAL

Çal, aşiq, çal,
çal, oynayım
üzüm dağlara, dağlara.
Ömür-billah baxıb doymaz
gözüm dağlara, dağlara.

Çal, aşiq, çal,
qarşımdakı
dağlarla oynayım!
Bu dünyada
zalımların sinəmə çəkdiyi dağlarla oynayım!

Çal, aşiq, çal,
rast olduğum,
tuş gəldiyim
hər dərdə ah çəkmişəm.
Çal, sinəmdəki ahlarla oynayım!

Çal, aşiq, çal,
keçdiyim ömür yolunda,

* * *

Gara Gazanfar who had not been able to get up from his bed for several days, was on his feet, he wished to raise his arms and dance for the last time. Gara Gazanfer gazed at the mountains around, and in front of him, looked at the mountain of Murov which was kissing the clouds.

PLAY, MINSTREL, PLAY

Play, minstrel, play
Play and let me dance
My face towards the mountains, mountains .
Till the end of my life
My eyes will not be satisfied
Looking at the mountains, mountains

Play, minstrel, play
Let me dance with mountains
Staying in front of me!
Let me dance with the brand
The tyrants branded on my chest in this world!

Play, minstrel, play
Let me dance with the pain
I encountered,
I faced
I sighed deeply in the grief
Play, let me dance with sighs in my heart!

Play, minstrel, play
Maybe I have sinned

bəlkə, günah işlətmişəm.
Çal, günahlarla oynayım!

Çal, aşiq, çal,
bu, bir sondu...
Anamın ruhu enib
çiynimə qondu,
ruhu boynuma dolandı...
Belə müjdə
təkəm-təkəm olandı.
Çal, anamın ruhuyla oynayım.
Çal, nəvələrin
sabahıyla oynayım!

Çal, aşiq, çal,
qol götürüb
dağ döşündə
yamaclarda
sevə-sevə dərdiyim,
yarıma göndərdiyim
hər çiçəyim,
hər gülümlə oynayım.

* * *

Çal, aşiq, çal,
son kərə qol götürüm.
Ölüm də bir çiçəkdi,
çal, ölümlə oynayım!
Ölüm haqdı,
haqq adlı
sevgilimlə oynayım!

In the way of life I lived
Play, Let me dance with my sins

Play, minstrel, play
It is an end...
My mother's spirit descended
And landed on my shoulder,
Her spirit went round my neck...
Such good news
Happens rarely
Play ,let me dance with my mother's spirit
Play, let me dance with the grandchildren's
Future.

Play, minstrel, play
Let me dance with each blossom,
Let me dance with each flower
I picked up with grate love
From the mountain's foothills
From the slopes
And sent to my sweetheart.

* * *

Play, minstrel, play
Let me raise my arms for the last time
Death is also a flower,
Play, let me dance with the death!
Death is truth
Let me dance with my sweetheart
Whose name is truth!

VƏTƏN

Kəpəzə bənzədi qarşımdakı dağ,
Ürəyimin başı göynədi, Vətən.
Qürbətdə gəzdiyim hər qarış torpaq
Ayağım altında iynədi, Vətən.

Bir durna qatarı keçdi gözümdən,
Gözlərim yollara dikili qaldı.
Qatar uzaqlaşdı, köçdü gözümdən,
Yollar açılmadı, bükülü qaldı...

Dümağ cığırılarda itirələr ki,
Qoynuna apara o yollar məni.
O vətənə bağlı xatirələr ki
İti xəncər olub soyarlar məni.

Yadıma düşəndə az qalır yanam,
Dağlarda al-yaşıl çarpayım qalıb.
Dünyadan çox erkən köçübdür anam,
Bilməyib, döşündə süd payım qalıb...

HOMELAND

Mountain in front of me looked like Kapaz,
I awfully longed for you, Homeland
Every inch of the land I wander in strange land,
Is a needle beneath my foot, Homeland.

A flock of cranes passed before my eyes,
My eyes stared into the roads.
The flock moved away, I lost the sight of it
Ways were blocked, stayed folded...

They are vanished in snow-white paths,
As those roads would take me to your arms.
Those, memories of homeland,
Would turn into sword and strip my skin off.

When I remember, I almost flare up,
My scarlet, green bed was left on the mountains.
My mother passed away too early,
She did not know, my milk share was left in her breast.

Ay ana, səninçün ulduzdum, aydım,
Daşlaşmış məzardan hay ver hayıma.
Yenidən qayıdıb sahib olaydım
Beşikdə buğlanan layla payıma.

Eşidin, dostlarım, eşidin siz də,
Xatirə yolları qar alıb, nədir?
Nədən kök atdı kin ürəyinizdə,
Geniş ürəyiniz daralıb, nədir?!

Xəyalım köç edir hey yanınıza,
Sizlərdən təsəlli, pənah umaram.
Göndərib qəlbimi ünvanınıza,
İntizar gözümü rahat yumaram.

Kəpəzə bənzədi qarşımdakı dağ,
Ürəyimin başı göynədi, Vətən.
Qürbətdə gəzdiyim hər qarış torpaq
Ayağım altında iynədi, Vətən.

My mother, I was a star and moon for you,
Respond my call from petrified grave.
If only I could go back again,
And have my lovely lullaby in cradle.

Hear my friends, hear me you, too,
Or ways of memories have been full of snow?
Why was malice deeply rooted in your hearts,
And why have your spacious hearts become narrow?!

My dream often comes to your mind,
I expect comfort and refuge for you.
If I send my heart to your address,
I would close my eyes in peace.

Mountains in front of me looked like Kapaz,
I awfully longed for you, Homeland.
Every inch of the land I wander in strange land
Is a needle beneath my foot, Homeland.

* * *

Çırağan otelin həyətində, Mərmərə sularının
sahili döyəcəyən yerində dayanıb, kiritmişcə
Onun İstanbulla tamaşa etdiyini xatırlayıram,
yol çəkən gözlərini xatırlayıram və bəlkə də,
ürəyinin çırpıntılarını dinləyirdim, aydınca
eşidirdim onda...

İSTANBUL

İçində
hansısa ötən
bəxtəvər günlərdən
mürgülü xatirələr
baş qaldırıb, oyanıb...
Mərmərənin sahilində
kiritmişcə dayanıb...

Görəsən,
ayrılıq nəğməsimi
sularda səs-küy salan
qağayaların nəğməsi...
Daşlaşıb o, yerindəcə mıxlanıb...
Unudub nəfəs kəsən bürkünü.
Aydınca eşidirəm
çat qəlbindən
qopan türkünü...

* * *

I recall him standing on the edge of the Marmara Sea and staring silently at Istanbul. I recall him focusing on one point. It felt like I could feel his heartbeat, I could clearly hear it...

ISTANBUL

Inside of you
napping memories
Of some past
Lucky days
raised their heads, woke up...
Stood in silence
On the coast of Marmora...

I wonder,
If the song of separation
Was the song of the seagulls
Who were making noise in the water
Fought and was nailed to the ground...
Forgot, scorching heat
I clearly hear
The song
Coming from your
Cracked soul...

İstanbul!
Yarım köçdü bu dünyadan,
cavan ikən qaldım dul...
İstanbul!
Ayrılıq mənzilində,
hicranın əlində mən bir qara qul...
İstanbul!
Yaralı könlümə
bir çarə, məlhəm bul...
İstanbul!

* * *

Bu, necə ayrılıq,
ah, necə...
Ərşə çəkilir
gözlərinin yuxusu
hər gecə...
Hər gün
qaranlıq pərdəsini
üzündən çəkər gecə,
açılar dan üzünə.
Sabah olar,
anar, anar Mətanətini.
Anmasa, günah olar...

Istanbul!
My sweetheart left this world
I became widow in my young age...
Istanbul !
In the room of separation,
In the hand of separation I am a black slave...
Istanbul!
Please, find a remedy, ointment
For my wounded soul...
Istanbul!

* * *

What kind of separation is it,
ah, what kind of separation...
you cannot sleep
The dream of your eyes is rising to the heaven
Every night...
Every day
the night will remove
the dark curtain from its face
the dawn will smile at your face
And a new day will begin
Your Courage will be remembered
It will be a sin, if it will not be remembered...

* * *

Yollara batar gözlərin,
kirpik də qırpa bilməzsən.
Yayın cırhacırında da
üz-gözünə,
ovcuna qar yağar...
ovcundan çırpa bilməzsən
o soyuq qarı.
Üşüyərsən yataqda da,
lap isti bir otaqda da...

* * *

Tutub saxlama bu dərdi,
Saxlama, burax getsin.
Bu dərdsnən... dinən böyüyər...
Çəkərsən... sinən böyüyər!

* * *

Your eyes will pierce the road
You cannot even blink your eyelashes
Even in the scorching summer
The snow will land on your face,
And on your palm...
You cannot shake the
cold snow from your palm.
You will be cold in your bed,
Even in the warm room...

* * *

Do not hold this grief,
Do not hold it, let it go
Who speaks about this grief will grow...
If you bare the grief, your chest will grow!

BİR AZ DA GƏLDİM YAXINA...

Qopdum odumdan, közümdən,
Əllərim qopdu dizimdən.
Bir az da qopdum özümdən,
Bir az da gəldim yaxına...

Keçdim ilanlı yolları,
Daşlı, tikanlı yolları,
Bazar-dükənli yolları...
Bir az da gəldim yaxına...

Bir az da qaçdım tamahdan,
Nəflə çəkdiyim ahdan...
Qurtuldum bir az günahdan,
Bir az da gəldim yaxına...

Aldandım dilə, dilçəyə,
Qoca nəfsə – ağbirçəyə!
Üz çevirdim gül-çiçəyə,
Bir az da gəldim yaxına...

Dünya şirə, şirələndim,
Hər pətəkdə girələndim.
Qəm xəlbirində ələndim,
Bir az da gəldim yaxına...

I CAME A LITTLE BIT CLOSER...

I broke off my fire and embers
My hands broke off my knees
I broke off by myself a little bit
I came a little bit closer...

I passed through the roads with snake
the roads with stone, thorn
the roads with bazaar-shopping
I came a little bit closer...

I run away from the greediness a little bit
I run away from sigh I let out
I run away from my sin a little bit
I came a little bit closer...

I was deceived by tongue and uvula
By old man and old woman
I turned my face to the flowers
I came a little bit closer...

I threw away the loads from my shoulder
I kept on swimming my face towards the flow...
I came and reach here step by step
I came a little bit closer...

Çiynimdən yükləri atdım,
Hey üzdüm üzü axına...
Addım-addım gəlib çatdım,
Bir az da gəldim yaxına...

Doğmalarım döndü yada,
Evim oldu qərib ada...
Dolaşib payı-piyada,
Bir az da gəldim yaxına...

İçim yalan, çölüm yalan,
Bu daş dərddən ölüm yalan.
Çat verdi tikdiyin qalan,
Bir az da gəldim yaxına...

Gözlərimi bağla, Tanrım,
Adəm olan bağlamasın...
Ağla məni, ağla, Tanrım,
Məni bəndə ağlamasın...

The world is sap, I get juicy,
I got a little bit sap from each hive...
I was sieved by the sift of grief,
I came a little bit closer...

My natives turned into strangers,
My home became a strange island...
Moving around and walking,
I came a little bit closer...

My inside is a lie, my outside is a lie,
The death from the stone of grief is a lie,
The castle you built was cracking,
I came a little bit closer...

Close my eyes, my God,
Do not let Adam close them...
Cry for me, cry for me, my God,
Do not let the servant cry for me...

PAYIZ GƏLİR, ƏZİZİM

Payız gəlir, əzizim,
əsl payız.
Birazdan
saralmış yarpaqlar
töküləcək torpağa –
bir-bir qopub payızdan.

Üşüyəcək barmaqlarımız
soyuqdan, ayazdan.
Küləklərin
havada uçurduğu
qızılı yarpaqlara
bürünəcək payız.

Bir qızıl ilan kimi
tindən-tinə burulub,
döngədən-döngəyə
sürünəcək payız.

Öz qızılı rəngiylə
hardan baxsan,
görünəcək payız.
Və yavaş-yavaş
yarpaq-yarpaq
qışın dümağ divarına
hörüləcək payız...

THE FALL IS COMING, MY DEAR

The fall is coming
Real fall.
A little later
Yellow leaves
Will fall to the ground
Detaching one by one from the fall.

Our fingers will be cold
from the cold and frost.
The fall will be covered
by the golden foliage
flying in the air
by the blowing wind.

Like a golden snake
The fall
will turn from corner to corner,
will crawl from side street to side street.
With its golden color
the fall
will be visible from everywhere.

And slowly, slowly
Leaf by leaf
the fall
Will be built
on the white wall of the winter...

SON GÜNÜN NƏĞMƏSİ

Günlərin bir günü
bulanıq görərsən
saf sulu gördüyün
bulaqların gözünü.
Bulanıq sulara
arayıb axtararsan,
görərsən özünü.
Dostdan, tanışdan, yaddan,
bir sevgili addan
son kərə ayrılıb
qayıdarsan özünə.
Qayıdarsan
layla-layla boy atdığıın,
gecələr “inqa” səsiylə
ananı oyatdığıın
beşiyin gözünə.
Qayıdarsan isti bələyə.
Və yenə
dolanarsan ocaq başını
iməkləyə-iməkləyə.

THE SONG OF LAST DAY

One day you will find turbid
The eyes of springs
Once you saw clean.
You will look for yourself
In the turbid waters
And will see you there.

Departing for the last time
from your friends,
From your dear name
You will return to yourself.

You will return to your cradle,
Where you grew up under lullaby,
Where you awakened your mother
With your “inga”.
You will return to your warm draper.
And you will round around the hotbed
Grabbling.

QARA TORPAQ, MUĞAYAT OL ANAMDAN

... Yükünü çəkəmmədim,
Arzusunda bünövrəsini qoyduğu
evini tikəmmədim.
...Dumanlı köçdən ayrılıb,
ocağı başında yanammadım.
İşıq olub gözlərinə qonammadım,
Qara torpaq, muğayat ol anamdan.

Qulaq asmadım
xeyirxah dualarındakı
yalvarışlara.
Damar-damar qəmə dönüb,
çökdüm alnındakı qırıqlara.
Xəbər tutammadım düşəndə xəstə,
Saxlaya bilmədim gözümün üstə,
Qara torpaq, muğayat ol anamdan.

DARK GROUND, LOOK AFTER MY MOTHER

I couldn't pull her load
I couldn't build her dream house.
Leaving hazy migration
I couldn't burn near chimney,
I couldn't settle in her eyes
Like light.
Dark ground, look after my mother.

I didn't listen to her well-wishing prays
Changed into veined grief.
Settled wrinkle in forehead
I couldn't receive her illness.
I couldn't hold her above my eyes,
Dark ground, look after my mother.

Ölüm bəlli, olum yox.
Yeri soyuq düşməsin,
Bürüməyə şalım yox,
İsti közümü yetir.
Külümdən duyuyq düşməsin,
Qara torpaq, muğayat ol anamdan.

Qəbrinə gedən cığırılar,
barı, itməsin,
İllərin altında qalıb
qoy məzarı itməsin.
Qara torpaq, muğayat ol anamdan.

Death is known, but to be not
Don't let her become cold.
I haven't scarf for wrapping
Deliver my hot cinder,
Don't let her feel my ash
Dark ground, look after my mother.

Don't let paths going to her grave get lost,
Don't let her grave go away
After years,
Dark ground, look after my mother.

YAZA BİLMƏDİYİM ŞEİR

O gün
içimdə közərən umudu
içimə axan
göz yaşları kiritdi...
O gün
içimdə alışan şamı
içimə axan
göz yaşları əritdi...
Ustad!
O gündən tutmuş
bu günəcən
neçə-neçə şeir yazdı adına
neçə doğma, neçə yad...
Ustad!
Dodağımda neçə nəğmə,
dilimdə neçə söz.

THE POEM I AM NOT ABLE TO WRITE

That day
Hope glowing inside me
was soothed by tears
that flowed inside me...
That day
Candle kindling inside me
was melted by tears
that flowed inside me...
Master!
From that day till today
So many poems were written
by beloved ones
by strange ones
to your name...
Master!
So many songs on my lips,
So many words on my tongue.

Ürəyimdə neçə çat,
xatirəmdə saatbasaat
dolaşan nurlu üzün
və bir də
yetim qoyub getdiyin
qərib bir umud.
Şeir yazı bilmirəm adına.
Səni xatırlayanda,
xatırlayıb yazmaq istəyəndə
ürəyim bərk ağrıyır.
Sancı-sancı doğrayır
ürəyimi yoxluğun.
Neçə kərə
qoşulub o namərd cığıra,
adını çağıra-çağıra
məzarına gəlirəm –
kimsəylə bölə bilmədiyim
dünənli, bu günlü dərdlərimi
kirimişcə
o kirmiş başdaşınla
bölürəm.

And cracks in my heart
Your shining face
wandering in my memory
again and again
And an odd hope
that you've left behind.
I cannot write a poem
to your name.
When I remember you
Remember you
and want to write
my heart feels a pain.
An absence of you
shatters my heart.
So many times
I come to your grave
following that mean cry
calling out your name –
With your silent headstone
I share silently
grieves of yesterday,
grieves of today

Hamı üçün Rəsul Rza oldun,
mənimçünsə ata...
Ustad!
O gündən tutmuş
bu günəcən
ikicə bənd yarımçıq şeir
yaza bilmişəm
Böyük İnsan adına.
Göylər qəribliyə boyandı o gün.
Dəniz də coşmadı, dalğalanmadı,
ləpələr içinə yığışdı deyə.
Körpə beşikləri yırğalanmadı,
Analar harasa axışdı deyə...

that I cannot share
with anyone.
You became Rasul Rza
for everyone
but father for me...
Master!
From that day till today
I could only write
an unfinished poem
of two verses
to the name of Great Man.
The skies were covered with woe
The sea didn't bluster,
didn't wave
As the waves snuggled.
Cradles of babies were not wiggled
As mothers thronged
to somewhere...

QƏZƏNFƏRİN QƏBRİ ÖNÜNDƏ...

Qəbrin üstə
başdaşının önündə
səni anıram...
Bürkülü yay günündə
qara mərmərdən boylanan
baxışında yara, gözündə yara...
Çoxdandı gələ bilmirəm,
yoluxammıram qəbir evini.
Ruhunun yanında
üzüm də qaradı, sözüm də qara...

Salam, Qara Qəzənfər!
Salam, ey ər oğlu ər!

Sən qoyub gedən dünyadı.
Əzab-əziyyətlərindən
sən doyub gedən dünyadı.
Heç nə, heç nə dəyişməyib.
Göydən üç alma düşməyib...

Lap nə qədər
bərkdən-boşdan çıxsan da,
polad kimi bərkisən də.

IN FRONT OF GAZANFAR'S GRAVE...

At your grave
In front of your headstone
I am remembering you...
In a hot summer day.

There is a pain in your gaze and eyes...
Which are looking through the black marble
It is a long time, I cannot come
And visit your grave
I myself, even my words feel guilty
in front of your spirit...

Hello, Gara Gazanfar!
Hello, the son of a man of courage!

The world is just the same world
you have left and gone,
The world is just the same world
You have left and gone being sated
with its trouble.
Nothing, nothing changed in this world
Even three apples did not fall from the sky...

Even if you survived
the hardship
Even if you became as hard

Yenə, yenə havan çatmır,
Boğulursan
bu dünyanın bürküsündə.

Allah, verdiyin ömrə,
Ömür bölümünə şükür.
Şükür, verdiyin ölümə...
Ölməz ölümünə şükür!

Salam, Qara Qəzənfər!
Salam, ey ər oğlu ər!

Dərdini çəkdiyən dünya
səni dərdlərdə yaşadır.
Dillərdə misal olmusan.
Dünyanın dərdləriylə
adın qoşa çəkilir.
Dərdlərin fırçasıyla
rəsmi dağa çəkilir,
rəsmi daşa çəkilir.

Uçaraq sən yatan
yalın qaşına
ağ göyərçinlər, qonar
dərd şəkilli başdaşına.
Dərdlərin tozunu çırpıb
yenə geyinmişən əyninə...

as the steel
You starved again for the weather,
You are suffocated,
In the heat of the world.

Thanks to You God,
For the life You gave
For the life You divided among us
For the death You gave...
Thanks to You God,
For the eternal death!

Hello, Gara Gazanfar!
Hello, the son of a man of courage!

The world for which you worry,
Have you to live in trouble.
You become an example in the tongues of people.
Your name is sounded together
With the grief of the world
With the brush of the grief
Your portrait is drawn on the mountain
Your portrait is drawn on the stone.

Flying to the crest
Where you sleep
The white dove lands
On your headstone

Quş olub qonar çiyinə
dərdin, quş olub oxuyar:

Dünya, səndən hali olanlar yazıq,
Sinəndə yurd-yuva salanlar yazıq.
Köçənə min rəhmət, qalanlar yazıq,
Çəkəsi min cövrü, min cəfası var.

Beyinlərdə doğar sual sualı,
Dumanlarda azar insan xəyalı.
Axirətə çarə yoxdu, ol halı,
Torpağın küsməyən iştahası var...

Which bears your picture in pain
Shaking the dust of the pain
You will put it on again
The grief will be a bird and land on your shoulder
Your grief will be a bird and sing a song:

World, I feel pity for those who know you
I feel pity for those who build home on you.
Who left you let peace be upon them,
I feel pity for those who stay in you.
The world will cause you suffering and pain.

The question will arise in the brains,
The man's thought will get lost in the fog,
Be aware that the death is inevitable
And the soil has a good appetite...

MÜNDƏRİCAT / CONTENTS

Cənab söz <i>Master word</i>	6-7
Mənə bir şam verin <i>Give me a candle</i>	8-9
Poetik düşüncənin təzəliyi <i>The freshness of the poetic thinking</i>	10-11
Şəxsiyyət vəsiqəsi <i>The identification card</i>	18-19
Səs <i>The voice</i>	22-23
Xoş gəldin, dərdim, xoş gəldin! <i>Welcome, my grief, welcome!</i>	26-27
Tut əlimdən, yollar, mənim! <i>My hands, ways!</i>	30-31
O ağlayan kimdi elə? <i>Who is that crying one?</i>	34-35
Qara Məlik haqqında nəğmələr <i>Songs about Gara Melik</i>	36-37
Salam, Zakir Fəxri, salam! <i>Hello, Zakir Fakhri, hello!</i>	62-63
Yetənə daş atma, qardaş <i>Don't throw a stone at a stranger, brother</i>	66-67

Xatirə çiçəyi <i>Flower of memory</i>	68-69
Dünyayla üz-üzə <i>Face to face with this world</i>	70-71
Sənsiz <i>Without you</i>	74-75
Bu tənha gecələr <i>The lonely nights</i>	78-79
Ölüm <i>The death</i>	82-83
Ayağına dəyən daşı <i>The stone that hits your foot</i>	86-87
Şairim, salam! <i>Greetings to my poet!</i>	90-91
Axirət <i>The other world</i>	98-99
Çiynimdə tabut, gəzirəm <i>I walk a coffin on my shoulder</i>	104-105
Dünya, qayıt dünyamıza <i>The world, come back to our world</i>	108-109
Bir az da sevdim səni... <i>I loved you a bit more</i>	110-111

Qaytar, ana, qaytar məni beşiyə
Return me mother, return me to the cradle 116-117

Mətanətli xatirələr
Matanat's memories 122-123

Balaca Ayselə
Devoted to little Aysel 126-127

Günlərin bir günü
One day 128-129

Rekviyem
Requiem 130-131

Dupduru sular da bulandı...
The clean water has become turbid 134-135

Qalmaz belə, qalmaz dünya
The world will not remain remain as it is now 136-137

Qarabağsız
Without Garabakh 140-141

Hicran ritmləri
Rythms of longing 144-145

Dostum...
My friends.....148-149

Örtülü pəncərə
The closed window 150-151

Çal, aşiq, çal <i>Play, minstrel, play</i>	158-159
Vətən <i>Homeland</i>	162-163
İstanbul <i>Istanbul</i>	166-167
Bir az da gəldim yaxına... <i>I came a little bit closer...</i>	172-173
Payız gəlir, əzizim <i>The fall is coming, my dear</i>	176-177
Son günün nəğməsi <i>The song of last day</i>	178-179
Qara torpaq, muğayat ol anamdan <i>Dark ground, look after my mother</i>	180-181
Yaza bilmədiyim şeir <i>The poem I am not able to write</i>	184-185
Qəzənfərin qəbri önündə... <i>In front of Gazanfar's grave...</i>	190-191

Zakir FƏXRİ • Zakir FAKHRI

ŞEİRLƏR
POEMS

Kompüter dizaynı:
Aqil Əmrahov

Korrektor:
İradə Musalı

Designed by:
Agil Amrahov

Edited by:
İrada Musaly

Çapa imzalanıb: 12.02.2018. Formatı: 60x90 ^{1/16}
Ofset çapı. Fiziki çap vərəqi: 12,5. Tiraj: 1000. Sifariş:

Azərbaycan Tərcümə Mərkəzi
Ə.Topçubaşov küç., 74

Təqdim olunmuş hazır fayldan
“Aspoliqraf LTD” MMC-nin mətbəəsində
çap olunmuşdur.
AZ 1052, Bakı, Fətəli Xan Xoyski küçəsi, 149